

22 ARALIK 2020

HUKUK BAŞLANGICI

FATİH ÇINAR

DİCLE ÜNİVERSİTESİ HUKUK FAKÜLTESİ 1.SINIF DERS NOTLARI

BU NOTLARLA YETİNİP YETİNMEMEK KİŞİNİN İNİSİYATİFİNDEDİR
MÜESSESEMİZ SORUMLULUK KABUL ETMEMEKTEDİR.

09.10.2020

(1.DERS)

HUKUKUN BİLGİ KAYNAKLARI VE ATIF USÛLLERİ

Hukukun başlangıcı dersinin iyi anlaşılması noktasında hukukun bilgi kaynakları ve bu kaynaklara atıf usulleri hakkında bilgi sahibi olmak önemlidir. Bu bağlamda öncelikle hukukun temel kaynaklarından söz edelim.

Hukukun Temel Bilgi Kaynakları:

- Mevzuat
- Yargı Kararları
- Bilimsel Eserler

Mevzuat: Bir ülkede çıkarılan, uygulama alanı bulan ve hala yürürlükte olan hukuk kurallarının bütününe denir.

Anayasa, kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnameleri, uluslararası sözleşme, yönetmelik ve diğer düzenleyici işlemlerden oluşur.

Mevcutta yeni düzenleme tasarrufu bulunmayan ancak eski tarihlerde yayınlanan KHK ve tüzüklerde mevzuatın kapsamını oluşturur.

Mevzuat kapsamında yer alan düzenlemelere ulaşmanın çeşitli yolları vardır. Günümüzde internet ortamında bu kaynaklara erişmek mümkündür. Bunlardan en önemlisi '**Resmî Gazete**'dir.

Resmî Gazete: Resmî gazete ihtiyaç görüldüğü haller dışında internet ortamında yayınlanır. İhtiyaç görülmesi halinde, ihtiyaç duyulan sayıda baskısı yayımlanır. Gün içerisinde tek bir sayı halinde yayınlanır. Birden fazla yayınının bulunduğu hallerde diğer sayılar '**mükerrer sayı**' olarak ifade edilir.

Mevzuata erişim noktasında yararlanılan kaynaklardan bağlayıcı olanı '**Resmî Gazete**'dir. Bunun dışında mevzuata erişimin pratik yollarından biri de '**mevzuat.gov.tr**'dir. Kullanış açısından daha pratiktir. Ancak bağlayıcılık noktasında Resmî Gazete daha bağlayıcıdır. Farklılık olması halinde yeni bir düzenleme mevcut değilse Resmî Gazete referans alınır.

Resmî Gazete ve '**mevzuat.gov.tr**'nin yanısıra bazı mahkemelerin bazı kararlarını Resmî Gazete 'de yayınlama zorunluluğu yoktur. Bu durumlarda kurumların kendi yayın ve yayım araçları kaynak olarak kullanılabilir.

Hukukun diğer kaynakları olan '**Yargı Kararları**' ve '**Bilimsel Eserler**'e değinmeden önce neden her şeyin mevzuatta karşılığının olmadığı hususunu açıklamakta fayda vardır.

Hukuk sistemlerinin inşası sürecinde çeşitli yöntem ve yorum biçimleri denenmiştir. Bu süreçte her şeyin mevzuatta karşılık bulmasının mümkün olmadığı

deneyimlenmiştir. Diğer kaynakları ihtiyaç duyulmasının en temel nedeni, bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde mevzuatta her şeyin karşılığının olmaması durumudur. Bu durum beraberinde yaygın bir yorumlama biçimi olan ‘**kazuistik**’ bakış açısını getirmiştir.

Kazuistik, İngilizcedeki ‘*case (dava)*’ kelimesi ile aynı kökten gelmekte olup ‘*davaya veya olaya özgü düzenleme*’ anlamı taşır. Bu bağlam ile karar mercilerinin olay özelinde kararlar alması sağlanarak hukuki işleyişi daha sağlıklı bir hale getirme çabası, başka bir neden olarak karşımıza çıkmaktadır.

16.10.2020

(2.DERS)

Yargı Kararları: Hukukun bilim olup olmadığına dair çeşitli tartışmalar olmak ile birlikte, deney ve gözleme dayalı bir metodolojisi olmadığı bilinmektedir. Mevzuatın soyut düzenlemelerden oluştuğu gerçeği ile birlikte yargı kararlarının kaynak olarak kullanılması daha iyi anlaşılmaktadır. Mevzuatta soyut bir şekilde ifade edilen olayların somut karşılığını yargı kararlarında bulmak mümkündür. Kazuistik yorumlama biçiminin de işaret ettiği üzere hukukta olayların sonsuz oluşu bazı durumlarda içtihatlarla başvurmayı gerektirebilmektedir.

Mahkeme hiyerarşisi konu kapsamına girmemekle birlikte, üst mahkeme kararlarının hukuka kaynaklığının anlaşılması açısından yüzeysel bir bilgi edinmekte fayda vardır.

Anayasa Mahkemesi: Anayasayla ilgili düzenlemelerin yanısıra anayasa ile teması olan bazı olayların çözümlendiği bir üst mahkeme olarak karşımıza çıkmaktadır. Sadece anayasa ile çözümlenebilen davalar ile ilgilenir. Bu durumda da Yargıtay, Danıştay ve Uyuşmazlık Mahkemesi gibi diğer üst mahkemelerdeki bütün hukuki yolların tüketilmiş olması şartı vardır. Bireysel başvuru söz konusu değildir. Ancak diğer üst mahkemelerce çözümlenmeyen olayların intikali mümkündür. Diğer üst mahkemeler dahi anayasa mahkemesinin konusuna giren davalarda anayasa mahkemesine uymak zorundadır. Anayasa mahkemesi kararları bağlayıcıdır.

Yargıtay: Kendisine bağlı mahkemeler için üst mahkemedir. Kararları o mahkemelerde bağlayıcıdır.

Danıştay: Kendisine bağlı mahkemeler için üst mahkemedir. Kararları o mahkemelerde bağlayıcıdır.

Uyuşmazlık Mahkemesi: Bazı davaların hangi mahkemenin konusunu ilişkin anlaşmazlıklar çıkması muhtemeldir. Uyuşmazlık Mahkemesi bu noktada bir çözüm merci olarak devreye girer. Ve davanın açılacağı mahkemeyi tayin eder.

Anayasa Mahkemesi ve Uyuşmazlık Mahkemesi kararları Resmî Gazetede yayınlanırken; Yargıtay ve Danıştay kararları için böyle bir zorunluluk yoktur. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kararları noktasında, inisiyatif kullanabilir ancak diğer kararları Resmî, Yargıtay ve Danıştay bazı durumlar haricinde kararlarını Resmî Gazete’de yayınlamaz. ‘Kanun lehine temyiz’ ve ‘İçtihatları birleştirme kararları’ Resmî Gazete’de yayınlanır.

Anayasa Mahkemesi Kararları:

Anayasa Mahkemesi kararları, Resmî Gazete’de ve ‘*Anayasa Mahkemesi Kararları Dergisi*’nde yayınlanır. Anayasa Mahkemesi’nin resmî internet sitesinden erişmek mümkündür.

Yargıtay Kararları:

Yargıtay kararları, ‘*Yargıtay Kararları Dergisi*’nde yayınlanır. Yargıtay’ın resmî internet sitesinden erişmek mümkündür.

Danıştay Kararları:

Danıştay Kararları, 1937-1971 yılları arasında ‘Danıştay Kararları Dergisi’nde, 1971 yılından sonra ise ‘Danıştay Dergisi’nde yayınlamıştır. Ancak istisnai olarak 2003-2004 yıllarında yayınlanan kararlar ‘Danıştay Kararları Dergisi’nde yayınlanmıştır. Danıştay’ın resmî internet sitesinden erişmek mümkündür.

Uyuşmazlık Mahkemesi Kararları:

Uyuşmazlık Mahkemesi Kararları, Resmî Gazete’de yayınlanır. Ayrıca Uyuşmazlık Mahkemesi’nin kendi internet sitesinden erişmek mümkündür.

Bilimsel Eserler:

Mevzuatın soyut düzenlemelerden oluşması ve her şeyin karşılığını barındırmaması sebebiyle içtihatlar hukukun işleyişi açısından önem arz etmektedir. İçtihatların hukuki işleyişin aksamaması noktasındaki bu işlevi bazı bilimsel eserlerin kaynaklık paradigmasını oluşturmaktadır. Karar mercileri açısından kaynaklık oluşturmalarının yanısıra kanunların düzenlenmesinden mesul kanun koyuculara da yol gösterme noktasında da bilimsel eserler kaynaklık etmektedir. Genel eserler, monografiler ve makaleler olarak sınıflandırılabilirler.

Genel Eserler: Belirli hukuk dalının bütünü hakkında bilgi verir. İmar Hukuku kitabı genel eser olarak ifade edilebilir.

Monografi: Belirli bir hukuk dalının belirli bir konusu hakkında detaylı bilgi verir. İmar Kanunu’nun 18. Madde uygulamaları hakkında yazılmış bir kitap monografidir.

Makale: Dergilerde yer alan kısa inceleme yazıdır.

23.10.2020

(3.DERS)

¹ATIF USÛLLERİ

Bir konu hakkında aktarımda gerek konuşma dilinde gerekse yazma dilinde bazı alıntılar yaparız. Bu alıntılar kişi, kanun, makale, mahkeme kararları... vb. kaynaklardan yapılır. Bu alıntılar yapılırken uyulması gereken kurallar bütünüdür. Hukuk kaynaklarına atıfları üç ana başlık altında inceleyebiliriz.

- Mevzuata Atıf Usûlleri
- Yargı Kararlarına Atıf Usûlleri
- Bilimsel Eserlere Atıf Usûlleri

Atıfta bulunulurken genel yaklaşım, kaynağın tek çağrışımlı bir şekilde aktarımıdır. Bazı hallerde bazı değişiklikler olabilmekle beraber, odağa bu yaklaşım alınarak yapılacak atıflar usûlen en doğruya götürecektir.

Mevzuata Atıf Usûlleri:

Anayasa, kanun, yönetmelik gibi hukukun yazılı kaynaklarına yapılan atıflardır.

Kanunlar: Kabul tarihi, sayı ve isim zikredilerek atıf yapılır.

11 Haziran 2020 tarih ve 7245 sayılı Çarşı ve Mahalle Bekçileri Kanunu

Kabul tarihi, yasanın mecliste onaylandığı tarihtir.

Sayı, kanunlar oluşturulurken belli bir sayı düzenini takip eder. Aynı sayıda birden fazla kanunun olduğu durumlar vardır. Bu hususla ilgili şöyle bir bilgilendirme yapılabilir:

23 Nisan 1920’de meclisin kurulması ile birlikte meclisin kanun yapma yetkisi süregelmiştir. Bu tarihten itibaren yürürlüğe giren yasalara 1’den başlayarak numaralar verilmiştir. Meclisin onayı ile yürürlüğe giren ilk kanun *’24 Nisan 1920 tarih ve 1 Sayılı Ağnam Kanunu*’dur. Bu tarihten sonra yasalar 1924 anayasa değişikliğine rağmen bu sıralamayı takip etmiştir. 1960 yılındaki darbeden sonra

¹ Atıfların nasıl yapılacağına dair bir genelgeçer olmamakla birlikte bazı çoğul kabullere dayandırılan atıf biçimleri vardır. Konu kapsamında da bu kabuller aktarılmıştır. Hocanın ‘kabul tarihi’ ile ilgili üzerinde durduğu bir husus vardı. Kabul tarihi ilgili kişi veya kurumca onaylandığı tarihtir.

kurulan ve yasa düzenlemeye yetkili bir komisyon tarafınca; 1960-1961 yılları arasında yeni düzenlemeler getirilmiştir. Bu düzenlemelerde 1'den başlanarak numaralandırılmıştır. Takriben 1961 yılında yürürlüğe giren anayasa ile birlikte 1962 yılından itibaren yasalar tekrar 1'den başlanarak numaralandırılmıştır. 1982 yılında gerçekleşen yeni anayasa düzenlemesine rağmen eski numaralandırma takip edilmiştir.

Kanun isminin çok uzun olduğu hallerde, sadece kabul tarihi ve sayı ile atıfta bulunulabilir.

Anayasalar: Biçimsel olarak anayasalar da birer yasadır. Atıfta bulunurken kanunlara yapılan atıflardaki gibi zikredilir.

Ancak birkaç tane anayasa olduğu için sadece yıl belirtilerek atıf yapılması genel bir zikir biçimidir. '1982 Anayasa'sı gibi.

Bununla birlikte sadece 'Anayasa' veya 'Anayasamız' şeklinde yapılan atıflarda yanlış olmayacaktır. Zira yürürlükteki anayasa 1982 Anayasası olduğundan - bu atıf başka bir bağlamda telaffuz edilmemişse- 1982 Anayasası referans alınır. Bu husus diğer atıflarda da geçerlidir. Birden fazla çağrışımlı durumlarda özel bir durum belirtilmemişse yürürlükte olan referans alınır.

Uluslararası Antlaşma ve Sözleşmeler: İmza tarihi, yeri ve adı belirtilerek zikredilir.

11 Mayıs 2011 tarihinde İstanbul'da imzalanan Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi

Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri: Kabul Tarihi ve sayı olarak zikredilir.

1 Mayıs 2019 tarih ve 34 Sayılı Türkiye Adalet Akademisi Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi

Kanun Hükmünde Kararname: Kabul tarihi, sayı ve isimle zikredilir.

2 Temmuz 2018 tarih KHK/702 sayılı Nükleer Düzenleme Kurumunun Teşkilat ve Görevleri ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname

Tüzükler: Kabul tarihi, sayı ve isimle zikredilir.

28 Temmuz 2008 tarih ve 2008/14001 sayılı Tapu Planları Tüzüğü

Yönetmelikler: Yönetmelikler, Cumhurbaşkanlığı kararı ile yürürlüğe girer. Yönetmeliklere atıf, cumhurbaşkanının kararı kabul tarihi, sayı ve isimle zikredilir.

25 Mayıs 2019 tarih ve 1025 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı ile yürürlüğe konulan 'Kurumlar Arası Geçici Görevlendirme Yönetmeliği'

9 Temmuz 2018'den önce yönetmelikler Bakanlar Kurulu tarafından düzenleniyordu. Bu tarihten önce yayımlanan yönetmelikler; Resmî Gazete tarihi, sayısı ve yönetmelik ismi ile zikredilir.

12 Mayıs 2019 tarih ve 30772 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Lisans Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği

Mahkeme Kararlarına Atıf Usûlleri

Anayasa Mahkemesi Kararlarına Atıf Usûlü: Tarih, esas ve karar sayısı belirtilerek zikredilir.

Anayasa Mahkemesi, 14 Aralık 2016 Tarih ve E.2016/148, K.2016/189 Sayılı Karar

Yargıtay Kararlarına Atıf Usûlü: Kararı veren mahkeme, tarih, esas sayısı ve karar sayısı ile zikredilir.

Yargıtay Dördüncü Hukuk Dairesi, 17 Kasım 1986 Tarih ve E.1986/4898, K.1986/7786 Sayılı Karar

Danıştay Kararlarına Atıf Usûlü: Kararı veren mahkeme, tarih, esas sayısı ve karar sayısı zikredilir.

Danıştay Sekizinci Dairesi, 4 Kasım 2015 Tarih ve E.2015/5182, K.2015/4932 Sayılı Karar

Uyuşmazlık Mahkemelerine Atıf Usûlü: Kararı veren mahkeme, tarih, esas sayısı ve karar sayısı ile zikredilir.

Uyuşmazlık Mahkemesi, 20 Mayıs 2019 Tarih ve E.2018/900, K.2018/367 Sayılı Karar

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarına Atıf Usûlü: Mahkeme adı, davacının soyadı, davalı devletin adı, karar numarası, tarih ve ilgili kararın yer aldığı paragraf numarası ile zikredilir.

AİHM, Kiyutin/Rusya, no.2700/10, 10 Mart 2011, pr.53

Bilimsel Eserlere Atıf Usûlleri:

Kitaplara Atıf Usûlü: Yazarın adı soyadı, kitabın başlığı, şehir, yayınevi, baskı sayısı, yıl, alıntının yapıldığı sayfa numarası ile zikredilir.

Ergun Özbudun, Türk Anayasa Hukuku, Ankara, Yetkin Yayınları, 19.Baskı,2019, s.33

Makalelere Atıf Usûlü: Yazarın adı soyadı, makalenin başlığı, derginin adı, cilt, yıl, sayı, sayfa numarası ile zikredilir. Makalenin başlığı tırnak içinde olup derginin adı italik yazılır.

Levent Gönenç, 'Anayasal Değişim', Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 6, Yıl 2013, s.1063-108

30.10.2020

(4.DERS)

HAK, HUKUK VE ADALET KAVRAMLARI

Hak kavramı etimolojik köken olarak Arapça'ya dayanmaktadır. Birden fazla anlamı olmakla birlikte bütün anlamlar '*sabit, doğru ve gerçek olan*'a işaret etmektedir. Hukuk disiplinine temasını da bu anlamda bulmak mümkündür.

Kavramı hukuk disiplini açısından teknik boyutunda ele alacak olursak, '*hukuk kurallarının kişilere tanıdığı menfaat, yetki ve özgürlükler*' olarak tanımlamak mümkündür. Bir diğer deyişle '*hukuk kuralları ile tanınan, sabit kılınan menfaat, yetki ve özgürlükler*' olarak ifade edilebilir.

Hak kavramı hukuk kurallarında düzenlenmenin yanı sıra kişilerin kendi arasındaki akitleri de hak oluşturmaktadır. Hak kavramının tanımlandığı yerlerde vaade konu menfaat, yetki ve özgürlükler '**yükümlülük**' olarak ifade edilmektedir. Yükümlülükleri yerine getirmekle mükellef kimselere '**yükümlülük sahibi**', yükümlülüklerin yerine getirilmesi noktasında ilgili hakların tanımlandığı kimselere '**hak sahibi**' denir. Hak sahiplerine tanınan hakların yerine getirilmemesi '**hak ihlali**' oluşturur.

Yükümlülük türüne göre haklar 3 grupta incelenir. Pozitif statü hakları, Negatif statü hakları, Aktif statü hakları.

Pozitif Statü Hakları: Bireye kendi lehine devletten edim biçiminde olumlu bir davranışta bulunmayı isteme imkânı tanıyan kamusal haklardır. İsteme hakları olarak da bilinirler. (Çalışma hakkı, sosyal güvenlik hakkı, konut hakkı)

Negatif Statü Hakları: Devlet tarafından kesinlikle aşılmaması ve dokunulmaması gereken bireye ait özel alanı oluşturan kamusal hak ve özgürlüklerdir. Dokunulmazlık, koruyucu haklar olarak da bilinirler. (Yaşam hakkı, konut dokunulmazlığı hakkı)

Aktif Statü Hakkı: Bireye devlet yönetimine katılma, devlet yönetiminde söz sahibi olma imkânı tanıyan kamusal haklardır. Katılma hakları olarak da bilinirler. (Seçme ve seçilme hakları, siyasi parti kurma hakkı)

Hak sahibi olmanın şartı gerçek veya tüzel kişi olmaktır. Kişi olarak tanımlanmak hak sahibi olmanın koşuludur. Bunun yanı sıra 'hakkı kullanma hakkı'na sahip olabilmek için bazı ehliyetleri taşımak gerekmektedir. Ergin, akli denge taşıma... vb. gibi.

Hukuk kelimesi etimolojik olarak ‘hak’ kelimesinden türemiş olup kavramın çoğul karşılığıdır. Teknik olarak incelendiğinde ise hakların oluşması, şekillenmesi ve nasıl olması ile ilgilenen bir disiplin olarak ifade edilebilir.

Hukuk kavramına ilişkin ayrıca, ‘bağlayıcı kurallar sistemi’ veya ‘haklar ile ilgili kuralları oluşturan, şekillendiren ve bunları denetleyen disiplin’ şeklinde tanımlamalar da yapılabilir.

Adalet kavramı da yine hak ve hukuk kavramları ile ilintili olarak, ‘hak ve hukuk gözetme’ veya ‘hak ve hukuka uygunluk’ şeklinde tanımlanabilir. Kavramın bir başka sözlük anlamı da denk, eşit gibi karşılıklar içermektedir.

Kavram teknik olarak ele alındığında ise; ‘hak gözetmek, haksız menfaat elde edildiğinde geri almak ve hukuk kurallarını bozucu hallerde cezalandırmak’ gibi bir tanımlama yapmak mümkündür.

6.11.2020

(5.DERS)

²‘Hukuk bilim midir?’

Hukuk ve bilim kavramları arasında ilintinin açıklanabilmesi adına bu kavramların bağımsız olarak anlaşılması önemlidir. Hukuk kavramının gerek etimolojik gerekse teknik boyutunu ele almıştık. Bu bağlamın oluşması açısından bilim kavramına ilişkin benzer bir açıklama gerekmektedir.

Bilim kelimesi etimolojik olarak incelendiğinde Türkçedeki ‘Bil’mek kelimesi ve Arapçadaki ‘İlim’ kelimelerinden türetildiğini görmekteyiz. Bilim kavramı için ‘insanoğlunun kendine ve yaşadığı çevreye ilişkin tanıma, anlama ve karşılaşılan sorunları çözmeye yönelik çaba içinde olma uğraşı’ şeklinde bir tanımlama yapılabilir.

Bilimle ilgili yapılacak bir başka tanımlamada ize deney ve gözlem vurgusu görmekteyiz. Bilimi ‘evrenin, evrendeki olguların ve olayların bir bölümünü ele alıp birtakım yöntem ve deney yolları kullanıp gerçeğe, gerçekliğe dayandırarak birtakım yasalara ulaşan bilgi yolu’ şeklinde bir tanımlamaya tabii tuttuğumuzda yorum farklılaşabilmektedir.

² Konuya ilişkin hoca tek bir tezi savunmak yerine iki tezin de hangi noktalarda desteklenebileceğine dair yorum yaptı. Yoruma açık konularda teknik olarak hata olmadığı sürece her yorumu kabul edeceğini söylemişti. Bu konuda da gelebilecek soru ‘Hangisi hukukun bilim olduğunu destekler?’ veya tam tersi bir soru olur kanaatindeyim. Dolayısıyla yorumlarla aklınızı karıştırmak istemedim. Salt tanımlarla, gelebilecek soruyu daha iyi çözebileceğimizi düşündüğüm için yorumlara yer vermedim.

Bilimle ilgili yapılan tanımlamalar ekseninde, hukuk kavramının bilim olup olmadığına ilişkin sorunsalın çözümlenmesi hususu ele alındığında; iki tezi desteklemenin de mümkün olduğu görülmektedir.

BEŞERÎ DAVRANIŞ KURALLARI

Beşerî davranış kuralları; hukuk, din, ahlak, görgü, örf ve âdet kuralları gibi davranış kurallarıdır. Kural ise ‘*insan davranışlarını yön veren düzenleme*’ şeklinde tanımlanabilir. Emir ve talimatların aksine anlık değil sürekli devam eden düzenlemelerdir.

Kuralların önemi ilişkin Kemal Gözler, Georges Burdeau’nun ‘*insan insana itaat etmemek için devleti icat etti*’ sözüne atıfta bulunarak; ‘*insan insana itaat etmemek için kuralları icat etti*’ şeklinde bir yaklaşım ortaya koymuştur.

Kemal Gözler’in ortaya koyduğu yaklaşıma istinaden kuralların şahsa bağlılığı ortadan kaldırdığını söylemek mümkündür. Kurallar bireylerin keyfi davranışlarını engeller. Bu durum kişilerde güven hissi oluşturur. Kural koyucular tarafından çizilen sınırlar bireylerin hareket alanlarını ve yönlerini belirler. Üstelik bu kurallar kural koyucular için de uyulması gereken kurallardır. Latince karşılığı ‘*patere lege quam ipse fecisti*’ olan ‘*kendi koyduğun kurala uy*’ ilkesi bireylerin güvende hissetmesi açısından önemlidir.

Beşerî Davranış Kurallarının Ortak Özellikleri

Normatiflik (Emir, yasak, izin): Bütün beşerî davranış kuralları belirli bir şeyin yapılmasını emreder, belirli bir şeyin yapılmasını yasaklar veya belirli bir şeyin yapılmasını izin ya da yetki verir. Emir, yasak ve izne dayanan bu yaklaşım normatiflik olarak ifade edilir.

Beşerî Davranış Kurallarının Konusu (İnsan Davranışı): Beşerî davranış kurallarının emrettiği, yasakladığı veya izin verdiği şeyler, yani kuralın konusu daima insan davranışlarıdır.

Beşerî Davranış Kurallarının Koruyucusu (İnsan İradesi): Beşerî davranış kurallarının içerdiği emir, yasak ve izinler insanlar tarafından konulur. Din kuralları bu özelliği haiz değildir. Lakin orada kurallara uyulma hususu insan iradesinden bağımsız değildir.

Beşerî Davranış Kurallarının Müeyyidesi: Beşerî davranış kuralları müeyyideye bağlanan kurallardır. **Müeyyide;** ‘*kuralı ihlal eden kişiye uygulanan tepki, yaptırım*’ olarak ifade edilebilir.

13.11.2020

(6.DERS)

HUKUK KURALLARI

Hukuk kuralı, beşerî irade tarafından konulmuş, beşerî davranışları düzenleyen ve cebir ile müeyyidelendirilmiş emir, yasak ve izinlerdir.

Hukuk Kurallarının Normatifliği:

Kural kelimesini tanımlarken uzun süreli emirlerin kural olarak ifade edileceğini söylemiştik. Normatiflik özelliğinde de haiz olduğu üzere; beşerî davranış kuralı olarak hukuk kuralları emir, yasak ve izin silsilelerine tabiidir. Kuralın konulması aynı durum için bazı kişilere kısıtlama getirirken bazıları için de özgürlük, hak tanımlar.

Kurallar ile ilgili normatifliği saptarken belirsizlik hususuna dikkat edilmesi gerekmektedir. Bir kural belirsizlik içerebilir. Ancak bu emir, yasak silsilesinde normatifliğe zeval getirecek bir husus değildir. Belirsizliği kuralı uygulayan veya müeyyide tasarrufu bulunan mahkeme veya kurumlar netleştirir.

Hukuk Kurallarının Konusu (İnsan Davranışı):

Hak kavramına ilişkin tanımlama yaparken, hakka sahip olmanın koşulunun kişi olunması gerekliliği olarak belirtilmişti. Hukuk kurallarının hakları düzenleyen bir sistem olduğu düşünüldüğünde; kuralın kişilerin davranışları ilgilendiği hususuna varmak mümkündür. Kişi kavramı, gerçek ve tüzel kişi şeklinde bir tasnife tabiidir. Tüzel kişiliklerin de insan faaliyeti sonucu oluştuğundan ve yine insan faaliyeti ile şekillendiğinden söz etmek mümkündür. Bu bağlamda düşünüldüğünde hukuk kuralları kişilerle, en nihayetinde insan davranışlarıyla ilgilidir.

İnsan dışındaki canlı varlıklar ve cansız varlıklar için kuralların konusu olunması hususu tartışmalara konudur. Beşerî davranış kuralları aktarılırken kural koyma veya uygulama hususunda insan iradesinin hükmünden bahsedilmişti. Bu bağlamda düşünüldüğünde tahakküme konu varlığın insan iradesine teması koşulu aranmalıdır. İnsan dışındaki canlı ve cansız varlıklar ancak insan davranışına ve iradesine konu olduğu ölçüde hukuk kuralına konu olur. Hukuk kuralları insan merkezlidir. Kuralların öznesi insandır. Yaklaşımın özü bu husus olmalıdır.

Hukuk Kurallarının Koyucusu (İnsan İradesi):

Hukuk kurallarının bir düzen oluşturmaları noktasında, Kelsen tarafından ‘üç normatif fonksiyon’ olarak nitelendirilen emir, yasak ve izin ilişkisini düzenlenmesi ve bununla ilgili irade oluşturulması gerekmektedir. Bu hususta sözü geçen irade şüphesiz ki kural koyucu olarak insan iradesidir.

Normatif fonksiyonlar içeren hukuk kuralları alelade bir emir, yasak, izin silsilesinden oluşmamaktadır. Bu fonksiyonların hukuk kuralı olabilmesi için hukuk düzeni içerisinde komutlar içermesi gerekmektedir. Hukuk düzeninin konusunu oluşturan bu insan davranışlarının; hukuk kuralları içerisinde düzenlenmesi, uygulanması, maddi karşılıklara denk gelmesi ve müeyyidelendirilmesi insan iradesinin bir ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hukuk Kurallarının Müeyyidesi:

Müeyyide, ‘kural ihlaline bir tepki olarak gösterilen cebri işlem’ olarak tanımlanmaktadır. **Cebir** ise ‘zorla yapılan, zor kullanılarak yaptırılan’ gibi anlamlar içermektedir. Müeyyide, hukuk düzenince ihdas edilmiş bir ifadedir. Sadece hukuk kuralının ihlali noktasında gösterilen bir cebirdir.

Hukuk düzeni içerisinde yaşayan, hukuk kuralları konulan topluluklarda cebri müeyyide icra edilebilir. Başka bir ifadeyle cebri müeyyide hukuk kurallarının olduğu topluluklarda karşılık bulur. Hukuk kurallarının diğer beşerî davranış kurallarından ayrılması noktasında önemli bir turnusol görevi görmektedir.

³DİN KURALLARI

Din kuralları, ilahî irade tarafından konulduğuna inanılan ve beşerî davranışları düzenleyen, azap gibi şeyler ile müeyyidelendirilen emir ve yasaklardır.

Tanrı tarafından konulduğuna inanılan, elçiler ve kutsal kitaplar aracılığıyla insan iradesine hitap edinilen emir ve yasaklar ile düzenlenen kurallar bütünüdür.

³ Din tanımı ve din kuralları konusunda çeşitli yaklaşımlar olmakla birlikte, ders kapsamında yorumlar yapılırken genelde semavî dinlere, özelde de Müslümanlığa bağlı kalındı.

20.11.2020

(7.DERS)

Din Kuralları ve Hukuk Kuralları Arasındaki İlişki

Değişebilirlik Bakımından: Din kurallarının değişip değişmediği hususunda farklı yorumlar olsa da genel manasıyla din kurallarının değişmediği veya süre açısından uzun süreli değişimler yaşadığını söylemek mümkündür. Hukuk kurallarında ise kesin ve mutlak değişimler görmekteyiz. İnsan ihtiyaçlarına ve ilişkilerine paralel sürekli bir değişim içerisinde dir.

Amaç Bakımından: Amaç bakımından farklılık atfeden yorumla olmakla beraber ortak gayenin insanların huzur, barış ve adaletini sağlamak olduğunu savunan görüşler de oluşmuştur. Farklılık atfeden görüşler din kurallarının ilahi adaleti sağlamayı gaye ettiğini; hukuk kurallarının ise nesnel adaleti sağlamayı amaçladığını söylemektedir.

Kaynak Bakımından: Kaynak bakımından hukuk kuralları ile din kuralları farklılık göstermektedir. Zira din kurallarının kaynağı tanrısal iradeye dayanırken hukuk kurallarının kaynağı beşerî iradedir.

Muhatapları Bakımından: Din kuralları ve hukuk kurallarının muhatabı insanlardır. Bu bağlamıyla ortak muhataplara hitap ettikleri söylenebilir. Farklılık muhatap kitlesinde ortaya çıkmaktadır. Hukuk kuralları bir ülke sınırı içerisindeki vatandaş ve yabancılara hitap ederken, din kuralları daha evrensel bir hitap kitlesine sahiptir.

Müeyyide Bakımından: Hukuk kuralları ve din kuralları arasındaki temel farklılığın ortaya çıktığı husus müeyyide noktasında kendini var etmektedir. Zira din kuralları için müeyyidenin varlığı tartışma konusu iken; var olduğu iddia edilen müeyyidelerin cebrîliği hususu, hukuk kuralları ile din kurallarını müeyyide bakımından farklılaştırmaktadır. Dini kuralların müeyyideleri manevi baskı ile yaptırım gücü bulmaktadır. Bu bağlamı ile manevi yakıştırması yanlış olmayacaktır. Somut ve cebrî bir müeyyide olmamakla beraber, cebre (cehennem azabı benzeri) işaret ederek manevi bir yaptırım gücü oluşturmaktadır. Hukuk kuralları ise mutlak ve de cebrîdir.

Kapsam Bakımından: Hukuk kuralları ve din kuralları kapsam bakımından farklılaşmaktadır. Hukuk kuralları dünyevîdir ve fiziki dünyada karşılık bulur. İnsanların birbiri ile ilişkilerini düzenler. Din kuralları ise hem uhrevî hem dünyevî bir kapsam alanı bulmaktadır. İnsanların birbiri ile ilişkilerinin yanı sıra insanların tanrı ile olan ilişkilerini de düzenler. Sadece fiziki dünyayı düzenlemeye yönelik değil ahiret yaşamı için de yol gösterici düzenlemeler sunmaktadır.

AHLAK KURALLARI

Ahlak kuralları, insanların gerek kendilerine karşı gerekse diğer insanlara karşı ödev ve sorumluluklarını gösteren, davranışlarını düzenleyen kurallar bütünü olarak ifade edilmektedir.

Ahlak Kurallarının Çeşitleri

Kişisel Ahlak Kuralları: İnsanın kendine karşı ödevlerini gösteren ahlak kurallarıdır. '*Subjektif ahlak kuralları*' şeklinde de ifade edilmektedir.

Toplumsal Ahlak Kuralları: İnsanın diğer insanlara karşı ödev ve sorumluluklarını düzenleyen ahlak kurallarıdır. '*Objektif ahlak kuralları*' şeklinde de ifade edilmektedir.

Hukuk Kuralları ve Ahlak Kuralları Arasındaki İlişki

Amaçları Bakımından: Hukuk kuralları ve ahlak kurallarının temel gayesinin toplumsal düzenin inşası olduğunu belirtilip; hukuk kuralları ve ahlak kuralları arasında amaç açısından bir ortaklık tasavvur edilmektedir. Bunun yanısıra hukuk kurallarının, düzenin inşası noktasında gayesinin adaleti sağlamak olduğu ve bu minvalde düzenlemeler içerdiğini söylemek mümkündür. Ancak ahlak kurallarının adalet sağlama gibi bir gayesi yoktur. İnsanlara iyi olma fikri öğretilir.

Dışlık-İçlik Bakımından: Hukuk kuralları insanların diğer insanlarla ilişkilerini gözetir. Bu bağlamıyla dışa dönüktür. Ahlak kuralları hem kişinin kendi ile ilişkisini hem de diğer insanlarla ilişkisini gözetir. Bu bağlamıyla hem içe dönük hem de dışa dönük olduğunu söylemek mümkündür.

Kaynak Bakımından: Hukuk kurallarının koyucusu insanın kendisi dışındaki bir iradedir. Kuralın koyucusu ile muhatabı farklı kişilerdir. Bu minvali ile heteronom özellik göstermektedir. Ahlak kurallarında ise kuralı koyan insanın kendi vicdanı iken kuralı uygulayacak olan da yine insanın kendisidir. Bu minvali ile otonom özellik göstermektedir.

Muhatapları Bakımından: Hukuk kuralları ve ahlak kuralları muhataplarının insan olması hasebiyle ortak özellik göstermektedir. Ancak hukuk kurallarının koyucusu ve muhatabı farklı insanlarken; ahlak kurallarında kuralı koyan ve kuralın muhatabı aynı kişidir.

Uygulayıcıları Bakımından: Hukuk kurallarının koyucusu ve muhatabının farklı kimseler olduğu belirtilmişti. Benzer şekilde kural ihlalinde de kuralın ihlal eden kimse ve bu ihlale dönük yaptırımları uygulayacak kimseler farklılık göstermektedir. Ancak ahlak kurallarından kural koyucu ihlal noktasında kendi iç muhakemesine tabiidir. Başka kişi ve kurumlara intikal söz konusu değildir.

Hak- Ödev Bakımından: Hukuk kuralları kişilere hak ve yükümlülük ataması yapar. İhlali müeyyideye tabidir. Ahlak kuralları ise kişilere sadece ödev yükler. Herhangi bir hak tanımadığı gibi müeyyideye de tabii değildir.

Müeyyide Bakımından: Hukuk kuralları cebri müeyyide ile hasıl kılınmıştır. Ancak ahlak kuralları için böyle bir durumu yoktur. Manevi müeyyideye tabiidir. Kural ihlalinin toplumdaki karşılığına göre kınama, sosyal dışlanma gibi durumlar ortaya çıkabilmektedir.

GÖRGÜ KURALLARI

Aynı çevreye mensup kişiler tarafından uyulan kişilerin benzerleri ile karşılaştıklarında takınmaları gereken davranış biçimleri; yeme içme adabı, giyinme ve hareket tarzı gibi kuralları kapsayan bir bütündür. Birey ve toplum ilişkilerinin ihyasına yöneliktir. İnsanın diğer insanlarla ilişkilerini konu etmesine rağmen, hukuk kuralları içerisinde çok az yer bulur.

Görgü Kuralları ve Hukuk Kuralları Arasındaki İlişki

Kaynak Bakımından: Hukuk kurallarının koyucusu devlet iken; görgü kuralları belli bir toplumsal çevre tarafından düzenlenmektedir.

Muhatapları Bakımından: Hukuk kuralları ve görgü kurallarının muhatabı insandır. Ancak kitle yönünden farklılık göstermektedir. Zira hukuk kurallarının muhatap kitlesi ülkede yaşayan kimseler iken; görgü kurallarında muhatap kitlesi ilgili toplumsal çevrede bulunan kimselerdir.

Müeyyide Bakımından: Hukuk kuralları cebri müeyyidelerle düzenlenmişken; görgü kurallarının müeyyideleri manevidir. Sosyal dışlanma gibi karşılıkları vardır.

ÖRF- ADET KURALLARI

Örf ve âdet kuralları, içinde yaşanılan sosyal çevre tarafından uzun süreden beri tekrarlanmak suretiyle konulan, beşerî davranışları düzenleyen ve uyarma, kınama, dışlama ve linç gibi müeyyideleri barındıran emir ve yasaklar sistemidir.

Örf ve âdet kuralları hukuk kuralı olarak geçerli olup olmaması hususunda ayrışır. Bu minvali ile örf ve âdet kuralları, '*Hukuki örf ve âdet kuralları*' ve '*Alelaide örf ve âdet kuralları*' şeklinde bir tasnife tabiidir.

Hukuki Örf ve Âdet Kuralları: Kanun koyucular tarafından da tanınan, zaman içerisinde süreklilik, genel inanç ve devlet desteği gibi unsurları barındırması hasebiyle hukuk kurallarına tabî olurlar.

Alelaide Örf ve Âdet Kuralları: Alelaide örf ve âdet kurallarında süreklilik ve genel inanç esastır. Devlet desteği olmayışı yönüyle hukuk kurallarından ayrılır. Bazı durumlarda hukuka kaynaklık edebilir ancak genel olarak bu durum söz konusu değildir. Alelaide örf ve âdet kurallarının iki temel unsurunda bahsetmek mümkündür.

Maddi unsur olarak nitelendirilen, eskilik ve süreklilik; manevi unsur olarak nitelendirilen, genel inanç. Bu kapsamı açıklamadan önce, alelaide örf ve âdet kuralları için bir tanımlama yapmakta fayda vardır.

Alelaide örf ve âdet kuralları, *‘toplum içinde uzun zamandan beri tekrarlanan ve toplumun kendisine uyulmasını zorunlu saydığı ortak davranış kuralları’* olarak tanımlanmaktadır.

Maddi Unsur: Toplum içinde bir davranışın alelaide örf ve âdet kuralı olarak karşılık bulabilmesi için çok eski zamanlardan beri ve sürekli olarak tekrarlanması gerekmektedir.

Manevi Unsur: Toplum içinde eski ve sürekli tekrarlanan bir davranışın alelaide örf ve âdet kuralı olarak karşılık bulması için, toplum içinde davranışın kabulü ve inancına yönelik muteberiyet sağlanmalıdır.

Alelaide Örf ve Âdet Kuralları ile Hukuk Kuralları Arasındaki İlişki

Kaynak Bakımından: Hukuk kuralları düzen içerisinde görevlendirilmiş kişi ve kurumlarca önceden tespit edilmiş usûllere göre konur. Âdem-i merkeziyetçi bir sistemden söz edilemez. Alelaide örf ve âdet kuralları ise bireylerin uzun süre aynı şekilde davranması sonucu doğar. Âdem-i merkeziyetçidir.

Muhataplar Bakımından: Hukuk kuralları ve alelaide örf âdet kurallarının muhatabı insandır. Ancak kitle yönünden farklılık göstermektedir. Zira hukuk kurallarının muhatap kitlesi ülkede yaşayan kimseler iken; alelaide örf ve âdet kurallarında muhatap kitlesi ilgili toplumsal çevrede bulunan kimselerdir.

Uygulayıcılar Bakımından: Hukuk kurallarının koyucusu ve muhatabının farklı kimseler olduğu belirtilmişti. Benzer şekilde kural ihlalinde de kuralın ihlal eden kimse ve bu ihlale dönük yaptırımları uygulayacak kimseler farklılık göstermektedir. Alelaide örf ve âdet kurallarında ise ihlalin türüne göre ilgili toplumsal çevrenin tümü veya temsilen seçilen kişi ve kişiler; ihlalin giderilmesi veya müeyyidesinin karşılık bulmasını sağlamaktadır.

Müeyyide Bakımından: Hukuk kuralları için, müeyyideye tabii kılınmış ihlallerin saptanması, müeyyideyi uygulayacak kişi ve kurumlar, müeyyidenin uygulanma usûlü gibi esaslar önceden belirlenmiştir. Alelaide örf ve âdet kuralları, farklı nitelikte müeyyideler barındırmakla birlikte; uygulanma esasları genelde olay özelinde şekillenmektedir.

Müeyyideleri Bakımından Örf ve Âdet Kuralları (Teamüller, Örfler, Âdetler)

Teamüller, ihlalleri halinde ayıplama, kınama gibi nispeten hafif müeyyideleri olan örf ve âdet kurallarıdır. **Âdetler**, ihlalleri halinde dışlanma, gruptan atılma gibi orta şiddetli müeyyideleri olan örf ve âdet kurallarıdır. **Örfler**, ihlali halinde kişinin fiziki bütünlüğüne zarar vermeye hatta öldürmeye varan müeyyideleri olan örf ve âdet kurallarıdır.

	Hukuk	Din	Ahlak	Örf ve Âdet
Normatiflik	Var	Var	Var	Var
Muhatap	İnsan	İnsan	İnsanın Kendisi	İnsan
Koyucusu	Devlet	İlahi İrade	İnsanın Kendisi	Toplum
Müeyyidesi	Cebri Nitelikte	Manevi Nitelikte	Manevi Nitelikte	Kısmen Cebri Nitelikte

Beşerî Davranış Kurallarının Karşılaştırılması

27.11.2020

(8.DERS)

HUKUKLA İLGİLİ BAZI KAVRAMLAR

Pozitif Hukuk: Belli bir ülkede belli bir zamanda yürürlükte olan hukuka pozitif hukuk denir. ‘*Müşpet hukuk*’, ‘*Mevzu hukuk*’, ‘*Mevzuat*’ veya ‘*Olan hukuk*’ tabirleri de kullanılır.

Tabîî Hukuk: Hukuk kavramının adalet ile örtüştürüldüğü hukuk sistemidir. Olan değil olması gereken hukuktur. Kaynağı kanunlar değil doğadır. Bu bağlamı ile ‘*Doğal hukuk*’ olarak da ifade edilmektedir.

Norm: Etimolojik olarak irdelendiğinde kavramın Latince ‘*norme*’ kelimesinden türetildiği görülmektedir. Türkçe karşılığı ‘*gönye*’ olan bu kelime teknik anlamda; kural, ilke, düzen gibi karşılıklar bulmaktadır. Hukuki anlamda norm, bir emre işaret eder. Norm ‘*olması gereken*’ şeydir. Bir hususta verilen emir, yetki, izin ve konulan yasaklara ilişkin önermeler hukuki anlamda norm kavramının çerçevesini oluşturur.

Maddi Varlık: Bir işlemin somut taşıyanı, hamili olarak sunulması gereken belge, söz, ritüel veya bir hareket olarak ifade edilebilir. Hukuki anlamı ile düşünüldüğünde bir işlemin hukuki olarak nitelendirilebilmesi için gösterilmesi gereken kaynaktır. İdari amirin sözü, trafik polisinin hareketleri, trafik levhaları maddi varlığa örnek oluşturur. Bunun yanı sıra yasalar gibi diğer yazılı kaynaklar da bu kapsama girmekte olup resmî gazete veya ilgili yayınlardan ihdası mümkündür.

Normatiflik: Norm kavramını, hukuki anlamda ‘olması gereken’e işaret eden bir kavram olarak ifade etmiştik. Hukuki anlamda emir, yetki, izin ve yasaklar içeren önermeler olarak tanımlamıştık. Bu bağlamıyla düşünüldüğünde bir yasanın veya

hukuki nitelik taşıyan bir buyruğun metni veya işareti maddi varlığına konu olurken; hukuki nitelik taşıyan bir unsurun anlamı sorunu normatifliğe işaret eder.

Hukukilik: Hukukilik bir hukuk kuralını diğer sosyal davranış kurallarından ayıran özellik olarak tanımlanabilir. Bir norma hukuki olma vasfını tayin eder. Bunun koşunun ne olduğu sorunsalı ise cebri müeyyidenin varlığı ile ayırt edilebilir.

Bağlayıcılık: Bir hukuk kuralının muhataplarına baskın gelmesi durumudur. Muhataplarını bir şeyin yapılıp yapılmaması noktasında, muhatabın iradesinden bağımsız olarak zorlama gücüdür.

Geçerlilik: Hukuki sonuçları doğurmak için gerekli koşulları yerine getiren norm olarak ifade edilebilir. Pozitivist hukuk teorisine göre bir normsun geçerliliği bir hukuk düzenine aidiyeti ile belirlenir.

Adillik: Bir normun adilliği sorunu adalet kavramı ile doğrudan ilişkilidir. Kavrama ilişkin envai tanımlamalar yapmak mümkündür. Ancak hukuki anlamda bir normun adilliği sorununu yine hukuk düzeninin yaratmak istediği ideal düzene uygunluğu ile tespit edilir. Hukuk düzen ile yaratılmak istenene uygunluğu ölçüsünde bir norma adil yakıştırması atfedilebilir.

Etkililik: Bir normun muhatabı tarafından ne denli uygulandığı ve uygulamadığı hallerde cebri vasıtalarla buna riayetin sağlanması hususudur. Bir norm riayet edildiği ve riyeti cebri yollarla kabul ettirildiği ölçüde etkilidir.

Metrukiyet: Bir normun etkililiğini kaybetmek suretiyle geçersizleşmesi durumudur. Hukuken var olan ancak uygulanma hususunda gerek kanun koyucuların gerekse muhatapların riayet etmediği normlardır.

Ahde Vefa: Hukukta '*pacta sunt servanda*' ilkesi olarak bilinen kelime karşılığı ise '*söze bağlılık*' olarak tasvir edilen ahlaki bir ilkedir. Hukukun temel ilkelerinden biridir. Çoğu hukuk sisteminde bu ilkeye atıf bulunur.

Kanuna Karşı Hile: Kanunun yasakladığı bir şeyi yine kanunun izin verdiği başka bir araçla elde etmektir. Biçimsel olarak kanuna uygunluk gözüксе de kanun ve kanun koyma ruhunun özüne aykırı bir davranıştır.

Muvazaa: İki kişi arasındaki ilişkinin üçüncü kişilerden saklanması suretiyle uygunsuzluk yaratmaktır. İrade ile beyan arasında uyumsuzluk durumu olarak ifade edilebilir. Bir kira veya satış sözleşmesinin anlaşılan bedelden daha düşük gösterilerek bazı yükümlülüklerden (vergi gibi) kaçınmak, şeklinde bir örnek verilebilir.

HUKUKUN KISIMLARI

İç Hukuk-Uluslararası Hukuk Ayrımı

İç Hukuk: Bir devletin kendine tabii olan kişilere yönelik çıkardığı kurallar ve bunların uygulanmasına ilişkin kurulan düzenin bütünüdür. Belli bir sözleşmeye bağlılık esası yoktur. Devlet egemenlik yetkisini barındırır. Tek taraflı kurallar koyar.

Uluslararası Hukuk: Devletler veya bazı uluslararası kuruluşların, bir sözleşmeye tabii olunarak geliştirdikleri çok taraflı hukuki zemindir. Egemenlik yetkisi yoktur. Ahde vefa ilkesine dayanır ve sadece anlaşma dışı bırakma gibi müeyyideler vardır. Müeyyideye yetkili bir taraf olmadığı gibi bu yetkiye sahip bir üst kurum da yoktur. Çekince veya ihtirazî kayıt koyma hakkı, bir sözleşmenin belli maddelerine uyma noktasında kendini yükümlü kılmama durumudur. Kısmen reddetme hakkı olarak tanımlanabilir.

Uluslararası Hukuk-İç Hukuk Karşılaştırması

Normatiflik Bakımından Karşılaştırma: Normatiflik açısından bir fark barındırmaz. İkisi de normatiftir. İç hukukun normatifliği yasa ve diğer hukuki düzenlemeleri dayandırılarak; emir, yetki ve yasaklar ekseninde açıklanmıştır. Uluslararası hukukta da benzer şekilde kabul edilen sözleşme maddeleri taraflar bir anlam sorunu oluşturur. Maddi varlıktan öte bir karşılık bulur ve taraflara yükümlülük tayin eder.

Konuları Bakımından Karşılaştırma: İç hukuk, tüzel ve gerçek kişilere karşı bir uygulama alanı bulurken; uluslararası hukuk sadece tüzel kişiliklere karşı uygulama alanı bulur. Ancak tüzel kişilerin de insan faaliyetleri sonucunda oluşturulup şekillendirildiği gerçekliğine dayandırılarak; en nihayetinde konu bakımından insan davranışında bulunduğu söylemek mümkündür. Bu bağlamıyla konu bakımından bir farklılık olmadığı söylenebilmektedir.

Koyucusu Bakımından Karşılaştırma: İç hukuk ve Uluslararası hukuk sistemleri koyucusu bakımından kıyaslandığında; ikisinin de temel dayanağının beşerî irade olduğunu görmekteyiz. Bu minvali ile bir fark olmadığı söylenebilir. Ancak uluslararası hukukta sözleşmeye tabii olma yönünde rıza gösterenler ile sözleşmenin muhatapları aynı kişilerdir. İç hukuktaki normlar incelendiğinde kanun, anayasa, cumhurbaşkanlığı kararnameleri gibi üst kurumlarca konulup; kanun koyucu dışında da muhataplar barındırabilen bir düzen ile karşılaşmaktayız.

Müeyyidesi Bakımından Karşılaştırma: İç hukuk sistemleri; müeyyideyi sistemi koruma aracı olarak kullanan, müeyyide uygulanmasının merkezileştiği ve cebri tanımlamalarla sınırlar çizen bir düzene sahiptir. Keza müeyyideyi uygulayan bir üst kurumdan söz etmek mümkündür. Uluslararası hukukta ise bu anlamıyla bir müeyyideden söz etmek mümkün değildir. Taraflar rızası olmadan cebri müeyyideye tabi tutulamazlar. Ancak rızaları ile yargılanabilirler. Taraflar ancak birbirine savaş açma, boykot uygulama gibi yaptırımlar uygulayabilirler. Bu da taraflar arasında olduğu için üst kurumun ya da yapının dahil olduğu bir müeyyide biçimi değildir.

04.12.2020

(9.DERS)

Uluslararası Hukukun Varlığına Yönelik Tartışma

Uluslararası hukukun varlığına yönelik envai tartışma olmak ile birlikte, tartışma Kemal Gözler'in bu konudaki yorumu ve yorumunun eleştirisine konu olan Kelsen'in görüşlerini aktarmakla sınırlandırılacaktır. Ayrıca hocanın konu hakkındaki görüşleri aktarılacaktır.

Kemal Gözler kuralların hukukiliği noktasında müeyyide hususunun önemli olduğunu vurgulamaktadır. Dolayısıyla Uluslararası hukuk sisteminin varlığı sorununu da bu ekseninde tartışmaktadır. Kemal Gözler'e göre iç hukukta tartıştığımız anlamıyla bir cebri müeyyide tartışmasını uluslararası hukukta görememekteyiz.

Kelsen ise uluslararası hukukun, teknik anlamda eksiksiz olmadığını kabul etmekle beraber; savaş çıkarma, misilleme gibi yaptırımlarının cebri müeyyideler olduğunu ve bu bağlamıyla uluslararası hukukun gerçek bir hukuk sistemi olduğunu söylemektedir.

Kemal Gözler, savaş çıkarma ve misilleme eylemlerinin müeyyide tanımıyla örtüşmediğini ve dolayısıyla uluslararası hukukun bu minvali ile müeyyide barındırmadığını ifade etmektedir. Zira Kemal Gözler'e göre müeyyide, hukuk normunun ihlaline karşılık hukuk düzeni içerisinde örgütlenmiş bir cebirdir. Savaş çıkarma ve misilleme keyfilik barındırır ve ilgili düzende örgütlenmemiştir. Bu minvali ile uluslararası hukukun gerçek bir hukuk olmadığını savunmaktadır.

Tahir hoca ise bu konuda rızaya bağlı müeyyide hususu üzerinde durmaktadır. Rızaya bağlı bile olsa bir müeyyideden söz edilmesi ilgili hukukun gerçek bir hukuk olarak nitelendirilmesi için yeterli olduğunu söylemektedir. Ayrıca bir diğer husus olarak egemen güç olarak tanımlanan devletlerin kabulüne dayandığı için bir normatif olma durumu barındırmaktadır. Bu bağlamıyla da gerçek hukuka konu bir sistem olduğunu vurgulamaktadır. Ancak ikinci görüşünü naçizane, şu yönüyle eksik buldum. Devletler iç hukuktaki manasıyla bir egemen güç sıfatına haiz değildir. Kabul ettikleri sözleşmelerin egemen gücü olmadıklarından, bu yönüyle gerçek hukuka konu etmek yanlış olacaktır.

İç Hukuk ile Uluslararası Hukuk Arasındaki İlişkiler

Uluslararası hukuk ile iç hukukun birbirine temas düzeyine açıklayan iki temel teori vardır.

Düalist Teori: Uluslararası hukuk ve iç hukuku birbirine eşit, bağımsız ve de ayrı iki sistem olarak kabul etmektedir. Uluslararası mecrada kabul edilen kuralın iç hukukta uygulanmasının şartı olarak, ilgili kuralın bir iç hukuk normu ile tanımlanması gerekliliği ifade edilir.

Monist Teori: Uluslararası hukuk ile iç hukukun bütün olarak ülkenin normlarını oluşturduğunu kabul eden yaklaşımdır. Uluslararası mecrada kabul gören bir kural ya da hüküm yeni bir düzenlemeye gerek kalmaksızın uygulanabilir. Türkiye’de uygulanan yaklaşımdır.

Kamu Hukuku-Özel Hukuk Ayrımı

Kamu Hukuku-Özel Hukuk Ayrımının Ölçütleri

Ayrımın yapılmasına ilişkin Antik Yunan’dan süregelen bakış açıları olmakla beraber konuya ilişkin birçok teori mevcuttur.

Menfaat Teorisi: Menfaat teorisi, kuralların kimin haklarını korumaya yönelik olduğu üzerinden kamu hukuku ve özel hukuk ayrımını ele almaktadır. Teoriye göre kuralların kişilerin haklarını koruyup gözetmeye yönelikse özel hukukun konusunu; devlet ve toplumun toplam faydasını gözetiyorsa kamu hukukunun konusunu oluşturur.

İlişkinin Tarafları Teorisi (Yönetenler-Yönetilenler): Montesquieu tarafından öne sürülen ‘ilişkinin tarafları teorisi’, toplumu temelde yönetenler ve yönetilenler diye iki sınıfta ele almaktadır. Yönetenlerin kendi arasındaki hukukun kamu hukukunun konusunu; yönetilenlerin kendi arasındaki hukukun ise özel hukukun konusunu oluşturduğunu ifade etmektedir. Ancak teori, yöneten-yönetilen arasındaki ilişkiyi açıklama noktasında eksik kalmıştır.

Kuralların Mahiyeti Teorisi (Emredicilik-İrade Serbestisi): Bu teori kıstas olarak emir-irade serbestisi ayrışmasını referans almaktadır. Teoriye göre bir kural emrediciyse kamu hukukunun konusunu; irade serbestisi tanıyor ise özel hukukun konusunu oluşturmaktadır.

Uygulama Yöntemi Teorisi (Re’sen Uygulama): Bu teori hukuk kurallarının uygulanmasının kendiliğinden ya da isteğe bağlı uygulanmasından doğru bir tasnif yapmaktadır. Şöyle ki; eğer kural herhangi bir istek veya başvuruya dayanmaksızın re’sen uygulanıyorsa kamu hukukunun konusunu; bir istek ya da başvuru sonucu uygulanıyorsa ise özel hukukun konusunu oluşturur.

Güçler ayrılığının erklerine bakıldığında yasama ve yürütmenin kendi görev alanları içerisinde re'sen uygulamalar da bulunma hakkı var iken; bu durum yargı için geçerli değildir. Ceza kanununda yer alan bazı kanunların re'sen uygulanıyor oluşu bu teorinin eksikliği olarak görülmektedir.

Egemenlik veya Søjeler Teorisi: Bu teori ilişkinin tarafları arasındaki astlık-üstlük ilişkisine göre yorum geliştirmektedir. Hukuk en az iki taraflı ilişkidir. Eğer bir taraf(söje) diğetine eşitse özel hukukun konusunu; eğer søjelerden biri ötekine egemenlik hususunda baskın ise kamu hukukunun konusunu oluşturur. En fazla uygulama alanı bulan teoridir. Devletin egemen olma gücünü kullanıp özel hukuk diye tabir ettiğimiz hukuk alanlarına da dahil olur. Teori bu noktada bir açıklama getirmemektedir. Bunun yanı sıra Uyuşmazlık mahkemelerinin varlığı bile teorinin bir başka eksikğini ortaya koymaktadır. Buna rağmen ölkemizdeki sisteme en uygun, en çok uygulama alanı bulan teoridir.

Kamu Hukuku-Özel Hukuk Ayırımını Reddeden Teoriler

Duguit'in Teorisi: Hukuku sosyal dayanışmanın ürününün olduğunu söylemektedir. Bir sosyal olay olarak hukuk bireyler ve devletlerin dışında, herkes için eşit düzeyde zorlayıcıdır. Bu bağlamıyla hukuk tektir ve bütündür ve hukuku birey-devlet çatışmasına konu etmemek gerekir.

Kelsen'in Teorisi: Kelsen, kamu hukuku ve özel hukuk diye tasnif edilen hukuk dallarının tümünde; temel normdan beslenme durumu olduğunu söylemektedir. Kelsen normlar hiyerarşisini oluşturan bütün normların gerçekliklerini temel normdan alır. Ve bu ilişkiye dayanarak böyle bir ayırımın gözetilemeyeceğini vurgulamaktadır.

Kamu Hukukunun ve Özel Hukukun Karşılıklı Özellikleri

Üstünlük Bakımından: Kamu hukuku ilişkisinde taraflardan biri(devlet) diğlerinden üstündür. Özel hukukta taraflar birbirine eşittir. Bu bağlamda '*kamu hukuku özel hukuktan üstündür*' şeklinde bir yorum yapılabilir.

Emredicilik Bakımından: Kamu hukuk kuralları emredicidir. Özel hukukta çoğunlukla emredicilik görülmez.

Kamu Yararı-Özel Çıkar Bakımından: Kamu hukuku işlemlerinin temelde kamu yararına yönelmesi beklenmektedir. Bu amaç haline getirilmelidir. Özel hukukta temelde böyle bir kaygı yoktur. Bireylerin özel çıkarlarını tatmini yolu kamu yararına hizmet söz konusudur.

Tek Yanlılık-İki Yanlılık Bakımından: Bazı istisnalar dışında kamu hukukunun kuralları tek taraflı konur ve rıza şartı aranmaz. Re'sen uygulanma hükmüne sahiptir. Özel hukukta irade esastır. Kişilerin rızası önemlidir. Tarafların karşılıklı irade beyanları örtüşmelidir.

İcraîlik Bakımından: Kamu hukuku incelendiğinde icraî karar alma ve bu kararı uygulamaya yönelik bir serbesti olduğu görülmektedir. Ancak özel hukukta tarafları kendiliğinde icraî karar alıp uygulama serbestisine sahip değildirler.

Hukuka Uygunluk Karinesi Bakımından: Bir kamu hukuku işleminin hukuka uygunluk karinesi vardır. Yani aldığı bir karar mahkeme tarafından reddedilinceye dek kararın hukuka uygun olduğu kabul edilir. Özel hukukta taraflar birbirine göre eşit konumdadır. Taraflardan biri bu hakka sahip değildir.

Re'sen Uygulama Bakımından: Kamu hukukunda kuralları koyan kurum, merci herhangi bir talebe ihtiyaç duymaksızın karar alıp uygulayabilmektedir. Özel hukukta ise bir talebe istinaden uygulama gerçekleşir.

Gelişmişlik Bakımından: Ceza hukuku dışında kalan kamu hukuku dallarının özel hukuka göre çok daha yeni oluşmuş dalla olduğunu görmekteyiz. Bundan sebep gelişmişlik noktasında da özel hukuk kamu hukukunun çok ilerisinde yer almaktadır. Özellikle Medeni hukuk ve Borçlar hukuku teknik anlamda oldukça gelişmiştir.

Kamu Hukuku ve Özel Hukuk Ayırımında Kullanılabilecek Pratik Bilgiler

İlgili ayırımın yapılması noktasında farklı teoriler ele alınmıştı. Bu konu hakkında mutlak bilgi olmamakla beraber; bu teoriler ışığında tasnif oluşturulmuştur. Bu tasnifin yapılabilmesi açısından sorulacak bazı sorulara verilecek cevaplar ışığında; söz konusu ilişkinin tasnifi yapılabilir. Sorulara ‘*Evet*’ cevabı veriliyorsa söz konusu ilişki Kamu hukukunun konusunu; birine veya birkaç tanesine ‘*Hayır*’ cevabı veriliyorsa özel hukukun konusunu oluşturur.

- Söz konusu ilişkinin taraflarından biri bir kamu tüzel kişisi midir?
- Söz konusu ilişkinin taraflarından birisi olan kamu tüzel kişisi, bu ilişkide ‘*üstün*’ konumda mıdır?
- Söz konusu ilişki, taraflardan birinin tek yanlı irade açıklamasıyla mı kurulmuştur?
- Söz konusu ilişkide, taraflardan birinin icraî karar alma yetkisi var mıdır?
- Söz konusu ilişkide, taraflardan biri aldığı kararı kendiliğinden uygulamış mıdır?
- Söz konusu, ilişkide taraflardan birinin yaptığı işlem hukuka uygunluk karinesinden yararlanmakta mıdır?
- Söz konusu ilişkide, re'sen uygulanan kurallar var mıdır?
- Söz konusu ilişkiden doğan davaya idare mahkemelerinde, vergi mahkemelerinde veya ceza mahkemelerinde mi bakılmaktadır?

11.12.2020

(10.DERS)

Hukukun Dalları

- 1.) **Kamu Hukuku**
 - a.) **Uluslararası Hukuk**
 - b.) **Anayasa Hukuku**
 - c.) **İdare Hukuku**
 - d.) **Vergi Hukuku**
 - e.) **Ceza Hukuku**
 - f.) **Ceza Usûl Hukuku**
- 2.) **Özel Hukuk**
 - a.) **Medeni Hukuk**
 - Kişiler Hukuku**
 - Aile Hukuku**
 - Miras Hukuku**
 - Eşya Hukuku**
 - b.) **Borçlar Hukuku**
 - c.) **Ticaret Hukuku**
 - d.) **Devletler Özel Hukuku**
 - e.) **İş Hukuku**
 - f.) **Medeni Usûl Hukuku**
 - g.) **İcra ve İflas Hukuku**

Kamu Hukukunun Dalları

Uluslararası Hukuk (Devletler Hukuku): Devletlerin birbirleri ile veya diğer uluslararası kuruluşlarla olan ilişkilerin konu olduğu kamu hukuku dalıdır.

Anayasa Hukuku: Devletin şeklini, yapısını, organlarını, bu organlar arasındaki ilişkileri ve bireylerin devlet karşısındaki temel hak ve özgürlüklerini düzenleyen kuralların konu olduğu kamu hukuku dalıdır. ‘Anayasa Hukukunun Genel Esasları’ ve ‘Türk Anayasa Hukuku’ olmak üzere iki ayrı incelemeye tabiidir.

Anayasa Hukukunun Genel Esasları: Genel esaslar temelde; devlet unsurları, anayasa kavramı, kurucu iktidar, kuvvetler ayrılığı, hükümet sistemleri, demokrasi teorisi, seçimler ve siyasi partiler gibi esasları inceler.

Türk Anayasa Hukuku: Türkiye’deki anayasal hareketlerin tarihsel sürecini, 1982 Anayasası’nın kurduğu siyasi düzeni inceler.

Türkiye’deki anayasal hareketler kronolojik olarak şu şekilde sıralanabilir:

- 1808 Sened-i İttifak
- 1839 Tanzimat Fermanı
- 1856 Islahat Fermanı
- 1876 Kanunu Esasi
- 1909 Anayasa Değişiklikleri
- 1921 Anayasası
- 1924 Anayasası
- 1961 Anayasası
- 1982 Anayasası

İdare Hukuku: İdarenin kuruluş ve yapısını inceleyen kamu hukuku dalıdır. Bu bağlamı ile düşünebilmesi için, idarenin kapsamına bir açıklık getirmekte fayda vardır.

İdare, esas itibari ile devletin yürütme organının; Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanı Yardımcısı ve Bakanlar Kurulu dışında kalan kısmıdır. İdare, merkezî idare ve yerinden yönetim kuruluşları olmak üzere ikiye ayrılır.

Merkezî idare devlet idaresine karşılık gelmektedir. Başkent teşkilatı ve taşra teşkilatı olarak görev sürmektedir.

Yerinden yönetim kuruluşları ise; yer yönünden yerinden yönetim kuruluşları ve hizmet yönünden yerinden yönetim kuruluşları olarak teşkilatlanmıştır.

Vergi Hukuku: Devletin gerçek ve tüzel kişilerle olan vergi ilişkilerini; tarhını, tahakkukunu, tahsilini ve yargısını inceleyen kamu hukuk dalıdır.

Ceza Hukuku: Suç içeren fiil ve davranışların neler olduğunu, bu fiil ve davranışların cezaî müeyyidelerinin belirlenmesine ilişkin hukuk kurallarını inceleyen kamu hukuku dalıdır. ‘Genel Hükümler’ ve ‘Özel Hükümler’ başlıkları altında incelenir.

Genel Hükümler: Ceza hükümlerinin yer, zaman ve kişi itibari ile uygulanmasının yanısıra; kanunilik ilkesi, illiyet bağı, hakkın kullanılması, meşru müdafaa, zaruret hali, teşebbüs, iştirak gibi öğeleri konu eder.

Özel Hükümler: Türk Ceza Kanunu’nda suç kapsamına giren halleri yine ilgili kanunun sistemi içerisinde inceleyip ilgili hükümleri konu eder.

Ceza Usûl Hukuku: Kanunların suç saydığı fiilleri işleyenlerin takip edilmesi, yargılanması ve cezalandırılmasında uyulacak usûlleri inceleyen kamu hukuku dalıdır. Türkiye’de ceza yargılama usûlleri ‘Ceza Muhakemesi Kanunu’ ile düzenlenmiştir.

Özel Hukuk Dalları

Medeni Hukuk: Medeni hukuk, Türk hukuk sisteminde borçlar hukuk ile birlikte teknik olarak en gelişmiş hukuk dalı olarak karşımıza çıkmaktadır. Kişilerin toplum içerisinde yaşaması bakımından hüküm ve değer ifade eden bütün eylem ve davranışlar, medeni hukukun konusunu oluşturur.

Tarihsel olarak incelendiğinde Medeni hukuk kurallarının ilk 7 Şubat 1926 yılında Türk Kanun-u Medenisi olarak düzenlendiğini görmekteyiz. Daha sonra 22 Kasım 2001 yılında bu kanun yerini 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'na bırakmıştır.

Medeni hukuku; kişiler hukuku, aile hukuku, miras hukuku ve eşya hukuk başlıkları altında incelemekteyiz.

Kişiler Hukuku: Kişi için yapılacak hak ve borç altına girebilen varlık tanımına istinaden; kişiliğin başlaması ve korunması, kişi türleri ve ehliyetleri ile ilgili ilişkileri düzenleyen medeni hukuk dalıdır.

Aile Hukuku: Kişilerden oluşan aile kurumunun üyelerinin birbirleri ile olan ilişkilerini düzenleyen medeni hukuk dalıdır.

Miras Hukuku: Bir gerçek kişinin ölümünden sonra, para ile ölçülebilen hak ve borçlarının; kimlere ve nasıl geçeceğine dair kurallardan oluşan medeni hukuk dalıdır.

Eşya Hukuku: Kişilerin bir eşya üzerindeki hakimiyet ve tasarruflarının nitelik ve türlerini, bu hakimiyet dolayısıyla şahıslarla olan ilişkilerini düzenleyen medeni hukuk dalıdır.

Borçlar Hukuku: Borç ilişkisi, *‘iki taraf arasında mevcut olup; bir şeyin verilmesini, yapılmasını veya yapılmamasını öngören bağ’* şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanıma istinaden; borçlar hukuku, kişiler arasındaki borç ilişkilerini düzenleyen hukuk dalıdır. Kapsamının çok geniş olması ve Medeni Kanun'dan ayrı bir kanunla düzenlenmiş olduğundan dolayı, medeni hukuktan ayrılır.

Borçlar hukuku kuralları 22 Nisan 1926 tarihli Borçlar Kanunu ile düzenlenmişti. Daha sonra bu kanun yerini 11 Ocak 2011 tarihinde 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'na bırakmıştır.

Borçlar hukuku, ‘Genel Hükümler’ ve ‘Özel Hükümler’ başlıkları altında incelenmektedir.

Genel Hükümler: Borçlar hukuku kurallarına ilişkin çeşitli kavram, kurum ve ilişkileri konu eder.

Özel Hükümler: Borçlar hukuku kurallarının temelini oluşturan borç ilişkilerinin kuruluş, hüküm ve sonuçlarını konu eder.

Ticaret Hukuku: Kişilerin ticari nitelikteki ilişkilerini düzenleyen özel hukuk dalıdır. Medeni hukuk ve Borçlar hukuku kişilerin ticari olmayan ilişkilerini incelerken, Ticaret hukuku ticari ilişkileri konu eder.

Ticaret hukuku kuralları 29 Haziran 1956 tarihli Türk Ticaret Kanunu ile düzenlenmişti. Daha sonra bu kanun yerini 13 Ocak 2001 kabul tarih ve 6102 sayılı yeni Türk Ticaret Kanunu'na bırakmıştır.

Ticaret Hukuku; ticari işletme hukuku, şirketler hukuku, kıymetli evrak hukuku, deniz ticareti hukuku ve sigorta hukuku gibi alt dallara ayrılmaktadır.

Ticari İşletme Hukuku: Ticari işletmeler için yapılacak *'ticari işletme, esnaf işletmesi için öngörülen sınırı aşan düzeyde gelir sağlamayı hedef tutan faaliyetlerin devamlı ve bağımsız şekilde yürütüldüğü işletmeler'* ve aynı şekilde tacir için yapılacak *'bir ticari işletmeyi kısmen de olsa kendi adına işleten kişi'* tanımlarına istinaden; ticari işletme hukukunu, ticari işletmeyi ve tacirin faaliyetlerini düzenleyen özel hukuk dalı olarak ifade etmek mümkündür.

Şirketler Hukuku: Şirketlerin kuruluşunu, sona ermelerini ve ortakların hak ve borçlarını düzenleyen özel hukuk dalıdır. Şirket, *'iki veya daha fazla kişinin iktisadi bir amaca ulaşmak için, emek ve mallarını bir sözleşmeyle birleştirmek suretiyle meydana getirdikleri topluluk'* olarak tanımlanmıştır. Kolektif şirket, komandit şirket, anonim şirket, limited şirket ve kooperatifler olmak üzere beş çeşidi vardır.

Kıymetli Evrak Hukuku: Poliçe, bono, çek gibi evrakların düzenlenmesini, bunların geçerlilik şartlarını, hüküm ve sonuçlarını, bunların devrini ve ödenmelerini inceleyen ticaret hukuku dalıdır.

Sigorta Hukuku: Sigorta, *'uğranılan zararın giderilmesine yönelik bir kurum'* olarak tanımlanabilir. Sigorta hukuku da sigorta sözleşmeleri ve ilgili kişiler arasındaki ilişkileri, sigortacılık alanında faaliyet gösteren kurumların çalışmalarını düzenleyen ticaret hukuku dalıdır.

Deniz Ticaret Hukuku: Deniz ticareti hukuku, ticari gemilerin denizde seyrüsefer ile diğer bireyler arasında ortaya çıkan ilişkiyi düzenleyen ticaret hukuku dalıdır.

Devletler Özel Hukuku: Özel hukuk alanında, yabancılık unsuru taşıyan hukuki ilişki ve ihtilafların çözümünde uygulanacak kuralları düzenleyen özel hukuk alanıdır.

Devletler özel hukuku; vatandaşlık hukuku, yabancılar hukuku, kanunlar ihtilafı ve milletlerarası usul hukuku olmak üzere dört alt dalda incelenmektedir.

Vatandaşlık Hukuku: Tabiiyet, *'bir kişiyi veya bir şeyi devlete bağlayan hukuki ve siyasi bağ'* olarak tanımlanmaktadır. Vatandaşlık ise, *'gerçek kişilerin devletlerle kurduğu tabiiyet bağı'* olarak ifade edilmektedir. Bu tanımlara istinaden; vatandaşlık hukuku, vatandaşların devletlerle olan ilişkisini düzenleyen devletler özel hukuku dalıdır.

Yabancılar Hukuku: Yabancı, ‘*bir devletin ülkesinde bulunan ve o devletin vatandaşlığını iddia edemeyen kimse*’ olarak tanımlanmaktadır. Yabancılar hukuku ise, belli bir ülkede bulunan yabancıların hak ve ödevlerini düzenleyen devletler özel hukuk dalıdır.

Kanunlar İhtilafı: Kanunlar ihtilafı, yabancılık unsuru taşıyan ilişkilerden doğan uyuşmazlıkların çözümünde hangi devletin kanunlarının uygulanacağına ve çözümün hangi devletin mahkemesinde aranacağını konu eder.

Milletlerarası Usûl Hukuku: Özel hukuk uyuşmazlıklarında mahkemelerin milletlerarası yetki ve kurallarını düzenleyen devletler özel hukuku dalıdır. Kanun ihtilaflarının çözümü noktasında yol göstericidir.

İş Hukuku: İş hukuku kuralları 22 Mayıs 2003 tarih ve 4857 sayılı İş Kanunu’nda düzenlenmiştir. İlgili kanunda; işveren ‘*işçi çalıştıran gerçek kişi, tüzel kişi ve tüzel kişi ehliyeti taşımaya kurumu ve kuruluşlar*’, iş ilişkisi ‘*işçi ile işveren arasında kurulan ilişki*’, işçi ise ‘*bir iş sözleşmesine bağlı olarak çalışan gerçek kişi*’ olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlara istinaden; iş hukuku, işçi ve işveren arasındaki iş ilişkilerini düzenleyen özel hukuk dalıdır.

İş hukuku, bireysel iş hukuku ve toplu iş hukuku olmak üzere iki alt dalda ele alınmaktadır.

Bireysel İş Hukuku: İş hukukunu, işçi ve işveren arasındaki ilişkilerini düzenleyen iş hukuku alt dalıdır. Özellikle işçi ve işveren arasındaki düzenlenen iş sözleşmeleri, bu sözleşmelerden doğan hak ve ödevleri konu eder. Bireysel iş hukuku kuralları, 22 Mayıs 2003 tarih ve 4857 sayılı İş Kanunu ve 11 Ocak 2011 tarih ve 6098 Borçlar Kanunu ile düzenlenmiştir.

Toplu İş Hukuku: İşçi ve işverenler kendi içlerinde sendika adı verilen mesleki kuruluşlar altında örgütlenmiştir. Toplu iş hukuku işçi, işveren ve sendikalar arasındaki ilişkileri, grev ve lokavt gibi hakları inceleyen iş hukuku alt dalıdır.

Medeni Usûl Hukuku: Medeni usûl hukuku, özel hukuk alanında çıkan uyuşmazlıkların çözümlenmesi hususunda mahkemelerin bağlı kalacakları usûlleri konu eden özel hukuk dalıdır.

Medeni usûl hukuku kuralları 18 Haziran 1927 tarihli Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanunu ile düzenlenmişti. Daha sonra bu kanun yerini 12 Ocak 2011 kabul tarih ve 6100 sayılı yeni Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na bırakmıştır.

İcra ve İflas Hukuku: İcra ve iflas hukuku, medeni usûl hukukunu tamamlayan bir özel hukuk dalıdır. Hukuk mahkemelerinin verdikleri hükümler, lehine karar verilen kimseler tarafından doğrudan icra edilemez. Yargının haklılığına kanaat getirdiği taraf ilgili karar ile icra dairelerine giderek icraî işlemleri başlatır. İcra hukuku bu işlemler ve uygulanma usullerini düzenleyen özel hukuk dalıdır.

İflas, borçlunun haczi caiz mallarının satılması ve borçlunun alacaklarına karşılık alacaklıya ödenmesini kapsan ilişkiler bütünüdür. İflas hukuku da iflastan doğan ilişkileri ve uygulanma usullerini düzenleyen özel hukuk dalıdır.

YARGI ÖRGÜTÜ

Montesquieu, devletin temel fonksiyonlarını ‘yasama’, ‘yürütme’ ve ‘yargı’ fonksiyonları olarak tasavvur etmiştir. ‘Güçler ayrılığı ilkesi’ olarak bilinen bu ilke, ilgili erklerin devlet yönetiminde nasıl bir işleyiş ve atama ile yürütüldüğünü tarif etmektedir.

Yasama fonksiyonu, genel ve soyut norm koyma, değiştirme ve kaldırma faaliyetidir. TBMM tarafından icra edilir.

Yürütme fonksiyonu, genel ve soyut normların belli kişi ve durumlara uygulanması faaliyetidir. Cumhurbaşkanı tarafından Anayasaya ve kanunlara uygun olarak yerine getirilir.

Yargı fonksiyonu, hukukî uyuşmazlıkları ve hukuka aykırılık iddialarını çözümleyen ve karara bağlayan devlet fonksiyonudur. Bağımsız mahkemeler tarafından yerine getirilir.

Dünya üzerindeki yargı örgütlenmelerine bakıldığında iki büyük sistemden söz etmek mümkündür. ‘Anglosakson Sistemi’ olarak bilinen sistemde yargı birliği vardır. Türkiye’de de uygulama alanı bulan ‘Kıta Avrupası Sistemi’nde ise yargı da ayırım mevcuttur.

Türkiye’de Yargı Kolları

Türkiye’de yargı sistemi alanında Fransa yargı sistemi benimsenmiştir. Yargı ayrılığı etrafında şekillenen yargı sisteminde; 16 Nisan 2017 tarihine dek Adli Yargı, İdari Yargı, Askeri Ceza Yargısı ve Askeri İdari Yargı olmak üzere dördü bir ayırım görülmekteydi. 16 Nisan 2017 tarihinden itibaren Adli Yargı ve İdari Yargı olmak üzere ikili bir ayrıma tabiidir.

Yargı Kolu (Yargı Düzeni): Yargı kolu, ‘kararları aynı yüksek mahkemece temyiz edilen düzen’ şeklinde ifade edilebilir. **Yüksek mahkeme**, kesin hüküm verme yetkisine sahip ve başka bir mahkemeye tâbi olmayan mahkemedir. **Kesin hüküm** ise kendisine karşı başvuru yolları tüketilmiş karardır.

Yukarıdaki tanımlara istinaden her bir yüksek mahkeme bir yargı kolunu temsil eder. Türkiye’deki yüksek mahkemeler Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay ve Uyuşmazlık Mahkemeleri olarak sıralanabilir. Bu da Türkiye’de dört yargı kolu olduğu ifadesini barındırmaktadır. Türkiye’deki yargı kolları ise; Anayasa Yargısı, Adli Yargı, İdari Yargı ve Uyuşmazlık Yargısı olarak sıralanabilir.

YARGI KOLU	ANAYASA YARGISI	ADLİ YARGI	İDARİ YARGI	UYUŞMAZLIK YARGISI
Üst Derece Mahkemesi	Anayasa Mahkemesi	Yargıtay	Danıştay	Uyuşmazlık Mahkemesi
Ara Derece Mahkemeleri		Bölge Adliye Mahkemeleri	Bölge İdare Mahkemeleri	
İlk Derece Mahkemeleri		Hukuk (Sulh-Asliye) Ceza (Asliye-Ağır)	İdare Mahkemeleri Vergi Mahkemeleri	

Türkiye’de Yargı Kolları

ANAYASA YARGISI

Anayasa Mahkemesi; kanunların anayasayla ilişkisini, kanunların anayasaya uygun olup olmadığını denetleyen üst mahkemedir. Anayasa yargısının konusunu ise Anayasa Mahkemesinin yaptığı iş oluşturur. Başka bir ifadeyle anayasa yargısı, kanunların anayasa uygun olup olmadığını denetleme işidir.

Kuruluşu: 16 Nisan 2017 tarih 6771 sayılı Anayasa Değişikliği Kanun’da üye sayısı ve seçim usûlleri belirlenmiştir. İlgili tarife göre 3 tanesi TBMM, 12 tanesi Cumhurbaşkanı tarafından seçilmek üzere 15 üyeden oluşmaktadır.

Seçilen üyelerin görev süresi 12 yıldır. Üyeler 65 yaş sınırına tâbidir. Görev süresi dolmadan yaş haddi dolan üyeler emekliye ayrılır. Seçilen üyeler sadece bir dönem görev yapabilmektedir.

Görev ve Yetkileri: Anayasa Mahkemesinin temel görevleri; kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin ve meclis iç tüzüklerinin anayasaya uygunluğunu kontrol etmektir.

Anayasa mahkemesinin ek görevleri ise şu şekilde sıralanabilir:

- Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanı yardımcısı, bakanlar ve yüksek mahkeme üyeleri gibi bazı kişileri Yüce Divan sıfatı ile yargılamak
- Bireysel başvuruları karara bağlamak
- Siyasi partilerin kapatılmasına karar vermek
- Siyasi partilerin mali denetimini yapmak
- Yasama dokunulmazlığının kaldırılması kararlarını denetlemek
- Milletvekilliğinin düşmesi kararlarını denetlemek
- Uyuşmazlık Mahkemesine başkan seçmek

Anayasa Uygunluk Denetimi Şekilleri (Denetim Yolları): Anayasanın temel görevinin normların anayasaya uygunluğunu denetlemek olduğunu söylemiştik. Bu görevi; ‘soyut norm denetimi’, ‘somut norm denetimi’ ve ‘bireysel başvuru’ olmak üzere üç şekilde denetler.

Soyut Norm Denetimi (İptal Davası): Anayasada belirtildiği üzere; cumhurbaşkanı, TBMM’nin en fazla üyeye sahip iki parti grubu ve TBMM üye tam sayısının 5’te 1’ine tekabül eden 120 milletvekili tarafından, bir kanun aleyhinde doğrudan doğruya anayasa mahkemesinde açılan iptal davasına takiben yapılan denetimdir.

Somut Norm Denetimi (İtiraz Yolu): Görülmekte olan bir davanın karara bağlanmasında kullanılacak normun anayasaya uygunluğunun önem arz ettiği durumlarda yapılan denetimdir. ‘Def’i yolu’ olarak da bilinmektedir.

Bireysel Başvuru Yolu: Temel hak ve özgürlükleri ihlal edilen kişilerin; diğer başvuru yollarını tükettikten sonra, anayasa mahkemesine başvurmalarıdır.

Anayasa Mahkemesinin İç Yapısı ve Çalışma Düzeni: Anayasa Mahkemesi, yargılamalarının bir kısmını Yüce Divan sıfatıyla yapmaktadır. Yüce Divan sıfatıyla yürütülen yargılamalar Genel Kurul adı verilen; Mahkeme Başkanı veya belirleyeceği başkanvekilinin başkanlığında en az on üye ile toplanır. Yüce Divan sıfatıyla yapılan yargılamalar siyasi partilere ilişkin davalar, iptal ve itiraz davalarıdır.

Anayasa Mahkemesi’nde Genel Kurul haricinde bireysel başvuruları inceleyen iki ayrı bölüm de vardır. Bu bölümler başkanvekili başkanlığında en az dört üye ile toplanır.

Anayasa Mahkemesi görüşmeleri gizlidir. Oylamalarda çekimser kalma durumu yoktur. Üyeler ret veya başvuru iptali yönünde fikir belirtmek zorundadır. Oylamalarda salt çoğunluk aranır. Ancak Anayasa değişikliği iptali, siyasi parti kapatma gibi önem arz eden konularda 3’te 2 şartı vardır.

Anayasa Mahkemesi Kararları: Anayasa Mahkemesi, iptal veya itiraz yoluyla gelen başvuruları inceler. Kararları kesin hüküm niteliği taşır. Temyiz ve itiraz yolu yoktur. Resmî Gazete’de yayınlandığı gün yürürlüğe girer. Karar yürürlük tarihinden sonrası için sonuç doğurur. Geriye yürümez.

18.12.2020

(11.DERS)

ADLİ YARGI

Anayasa yargısı, İdari yargı ve Uyuşmazlık yargısının dava kapsamına girmeyen davaların görüldüğü olağan ve genel yargıdır. Kapsamı en geniş yargı koludur. 26 Eylül 2004 tarih ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun ile görev tanımları ve usûlleri belirlenmiştir. 2016 yılında faaliyete girebilen bu kanunla adli yargı sistemi; ilk derece mahkemeler, ara derece mahkemeleri ve üst derece mahkemeleri olarak kademelendirilmiştir.

İlk Derece Mahkemeleri (Bidayet): ‘*Hukuk Mahkemeleri*’ ve ‘*Ceza Mahkemeleri*’ olmak üzere ikiye ayrılır.

Hukuk Mahkemeleri: Özel hukuk ilişkilerinden kaynaklanan hukuki uyuşmazlıkları karara bağlamakla görevlidir. ‘*Sulh Hukuk Mahkemeleri*’ ve ‘*Asliye Hukuk Mahkemeleri*’ olmak üzere ikiye ayrılır.

Kuruluşu: Her il merkezinde ve yoğunluğu bağlı olarak belirlenen ilçelerde Hakimler ve Savcılar Kurulunun olumlu görüşü alınarak Adalet Bakanlığı tarafından kurulur. Asliye Ticaret Mahkemeleri üç hakimlidir. Bunun dışındaki hukuk mahkemeleri tek hakimlidir. İş yüküne bağlı olarak aynı mahkemeye bağlı birden fazla daire oluşturulabilmektedir.

Sulh Hukuk Mahkemesinin Görevleri: Sulh Hukuk Mahkemeleri, dava konusunun değer veya tutarına bakılmaksızın;

- Kira ilişkisinden doğan tüm uyuşmazlıkları konu alan davalar ile bu davalara karşı açılan davalara
- Taşınır ve taşınmaz mal veya hakkın paylaşılmasına ve ortaklığın giderilmesine ilişkin davalara,
- Taşınır ve taşınmaz mallarda, sadece zilyetliğin korunmasına yönelik olan davalara
- Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile diğer kanunların, sulh hukuk mahkemesi veya sulh hukuk hâkimini görevlendirdiği diğer davalara

bakmakla yükümlüdür.

Asliye Hukuk Mahkemesinin Görevleri: Anayasa yargısı, İdari yargı ve Uyuşmazlık yargısının kapsamı dışında kalan; Sulh hukuk mahkemelerinin de görev ve yetki alanına girmeyen tüm davalara bakmakla yükümlüdür.

İhtisas Mahkemelerinin Görevleri: Sulh Hukuk Mahkemeleri ve Asliye Hukuk Mahkemeleri, adli yargının genel mahkemeleridir. Bunların yanında adli yargı

içerisinde, belirli bir konuda çalışan özel mahkemeler de mevcuttur. Sadece kendi ihtisas alanına giren davaları incelerler. Dava konuları ve usûlleri kendi özel kanunlarının yanısıra; Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda belirlenmiştir. Ticaret Mahkemeleri, Fikri ve Sinaî Haklar Hukuk Mahkemeleri, Aile Mahkemeleri... vb. gibi.

Ceza Mahkemeleri: Ceza hukukundan kaynaklanan davalara bakmakla yükümlüdür. 'Asliye Ceza Mahkemeleri' ve 'Ağır Ceza Mahkemeleri' olmak üzere ikiye ayrılırlar.

Kuruluşu: Her il merkezinde ve yoğunluğu bağlı olarak belirlenen ilçelerde Hakimler ve Savcılar Kurulunun olumlu görüşü alınarak Adalet Bakanlığı tarafından kurulur. Asliye Ceza Mahkemeleri tek hakimlidir. Ağır Ceza Mahkemeleri bir başkan ve yeteri kadar üye bulundurur. Bir başkan ve iki üye ile toplanır. İş yüküne bağlı olarak aynı mahkemeye bağlı birden fazla daire oluşturulabilmektedir.

18 Haziran 2014 tarihinden önce Sulh Ceza Mahkemeleri adı altından faaliyet yürüten mahkemeler; 18 Haziran 2014 Tarih ve 6545 sayılı kanunla yerini Sulh Ceza Hakimliklerine bırakmıştır. Sulh Ceza Hakimlikleri yargılama yapmazlar. Yürütülen soruşturmalarda hâkim tarafından verilmesi gereken gözaltına alma, yakalama, tutuklama gibi kararları alıp; bu kararlara ilişkin itirazları inceler.

Ağır Ceza Mahkemelerinin Görevleri: Türk Ceza Kanunu'nda belirtildiği üzere yağma, irtikap resmî belgede sahtecilik, nitelikli dolandırıcılık, hileli iflas suçların yanısıra; ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis ve on yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarla ilgili davalara bakmakla yükümlüdür. Ağır ceza mahkemeleri bu suçlarla ilgili davaların yanısıra aşağıda sıralanan görevleri de yerine getirmekle yükümlüdür.

- Asliye ceza mahkemeleri tarafından verilen kimi kararları itiraz merci olarak incelemek.
- En yakın ağır ceza mahkemesin, cumhuriyet başsavcılığınca ve bağlı cumhuriyet savcılıklarınca verilen kovuşturmayaya yer olmadığına ilişkin kararları incelemek.
- İtiraz merci olarak infaz yargıçlığı kararlarını sonuca bağlamak.
- İcra İflas Kanununa göre yapılan itirazları incelemek.
- -En yakın ağır ceza mahkemesiyle aynı yerdeki diğer ağır ceza mahkemelerinin kararlarına karşı yapılan itirazları incelemek.
- Çekinme veya yargıcın reddi kararlarını incelemek.
- Kendi mahkemesine ait koşullu salıverme veya geri alma işlemlerine bakmak ve gerekli kararları vermek.
- Asliye ceza mahkemeleri arasında ortaya çıkan yetki ve birleştirmeye ilişkin sorunları çözmek.
- Diğer ağır ceza mahkemeleri tarafından gönderilen işleri yerine getirmek.
- Adli sicil ve arşiv kaydının silinmesine ilişkin istemleri karara bağlamak.

- Cumhuriyet başsavcılıkları arasında ortaya çıkan yetki uyuşmazlıkları hakkında karar vermek

Asliye Ceza Mahkemelerinin Görevleri: Sulh Ceza Hakimliği ve Ağır Ceza Mahkemeleri'nin görev alanına girmeyen ceza davalarını inceler.

İhtisas Mahkemelerinin Görevleri: Ağır Ceza Mahkemeleri ve Asliye Ceza Mahkemeleri, adli yargının ceza kısmının genel mahkemeleridir. Bunların yanında adli yargı ceza kısmında, belirli bir konuda çalışan özel mahkemeler de mevcuttur. Sadece kendi ihtisas alanına giren davaları incelerler. Trafik Mahkemeleri, Fikrî ve Sinaî Haklar Mahkemeleri... vb. gibi.

Ara Derece Mahkemeleri (İstinaf): Adli yargının ara derece mahkemeleri '*Bölge Adliye Mahkemeleri*'dir.

Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluşu: Bölgelerin coğrafi durumları ve iş yoğunluğuna bağlı olarak belirlenen yerlerde, Hakimler ve Savcılar Kurulunun olumlu görüşü alınarak Adalet Bakanlığı tarafından kurulur. Adana, Ankara, Antalya Bursa, Erzurum, Gaziantep, İstanbul, İzmir, Konya, Sakarya, Samsun, Diyarbakır, Kayseri, Trabzon ve Van'da olmak üzere, mevcutta 15 tane Bölge Adliye Mahkemesi vardır.

Bölge Adliye Mahkemelerinin kurulmasına, 26 Eylül 2004 tarih ve 5235 sayılı kanunla karar verilmiştir. Ancak 20 Temmuz 2016 tarihinde faaliyete girmişlerdir.

Her bölge adliye mahkemesinde en az üç hukuk ve iki ceza dairesi bulunur. Her dairede bir başkan ve yeteri kadar üye bulunur. Bir başkan ve iki üyeyle toplanır. Oy çokluğu ile karar alınır. Her bölge adliye mahkemesinde ayrıca bir Cumhuriyet başsavcılığı ve bu başsavcılıkta yeteri kadar Cumhuriyet savcı görev yapar.

Bölge Adliye Mahkemelerinin Görevleri: İlk derece mahkemelerinde verilen, kesin olmayan hüküm ve kararlara karşı bölge adliye mahkemelerin yapılacak başvurular '*istinaf başvurusu*' olarak bilinirler. Bölge adliye mahkemelerinin temel görevi istinaf başvurularını inceleyip karar bağlamaktır.

Adli Yargının Hukuk Kısmında İstinaf Yolu: Hukuk Muhakemeleri kanunu ilgili maddelerinde belirtilen hükümlerle, kişileri ilk derece hukuk mahkemelerinde karara bağlanan davalarının istinafa gitme şartları açıkça belirtilmektedir. İlgili husus ve hükümle gözetilerek; kararı veren ilk derece hukuk mahkemesine dilekçe ile başvurmak suretiyle istinaf başvurusunda bulunulur. İlgili başvurunun karara bağlanması noktasında, istinaf mahkemelerinin ilgili birimleri şu kararlardan birini verebilir;

- Esası incelemeden ilk derece mahkemesi kararının kaldırılmasına ve dosya kararını veren mahkemeye veya kendi yargı çevresinde uygun göreceği başka bir yer mahkemesine ya da görevli ve yetkili mahkemeye gönderilmesine, duruşma yapmadan kesin olarak karar verir.
- İstinaf başvurusunun esastan reddine, duruşma yapmaksızın karar verir.
- Yeniden esas düzenlenmesi hakkında, duruşma yapmaksızın karar verir.
- Diğer hallerde ise, istinaf mahkemeleri duruşma yaparak esas hakkında karar verir.

Adli Yargının Ceza Kısımında İstinaf Yolu: Ceza Muhakemesi Kanunu ilgili maddelerinde belirtilen hükümlerle kişilerin, ilk derece ceza mahkemelerinde karara bağlanan davalarının istinafa gitme şartları açıkça belirtilmektedir. İlgili husus ve hükümler gözetilerek; kararı veren ilk derece ceza mahkemesine dilekçe ile başvurmak suretiyle istinaf başvurusunda bulunulur. İlgili başvurunun karara bağlanması noktasında, istinaf mahkemelerinin ilgili birimleri şu kararlardan birini verebilir;

- İstinaf başvurusunun esastan reddine karar verir.
- İlk derece mahkemesi kararının kaldırılmasına ve dosya kararını veren mahkemeye veya kendi yargı çevresinde uygun göreceği başka bir yer mahkemesine ya da görevli ve yetkili mahkemeye gönderilmesine karar verir.
- Diğer hallerde uygun şartlar, gerekli tedbirleri aldıktan sonra davanın yeniden görülmesine ve duruşma hazırlığı işlemlerine başlanmasına karar verir.

Üst Derece Mahkeme (Temyiz): Adli yargının üst derece mahkemesi '*Yargıtay*'dır. Yargıtay, adli yargı mahkemelerince verilen ve kanunun başka bir yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Üyeleri birinci sınıfa ayrılmış hâkim ve savcılardan seçilmek suretiyle; Hakimler ve Savcılar Kurulu tarafından seçilir. Kuruluşu ve çalışma usûlleri 2797 sayılı Yargıtay Kanunu ile belirlenmiştir.

Yargıtay'ın Yapısı: Yargıtay; hukuk ve ceza daireleri, Hukuk Genel Kurulu, Ceza Genel Kurulu ve Büyük Genel Kurul şeklinde yapılanmıştır.

Daireler: Yargıtay'da her daire, bir başkan ve yeteri kadar üyeden oluşur. Bir başkan ve dört üyeye toplanır. Salt çoğunluk esastır. Mevcutta 20 hukuk ve 22 ceza dairesi bulunmaktadır.

Hukuk ve Ceza Genel Kurulları: Hukuk ve ceza genel kurulları, her hukuk veya ceza dairesinden en az bir üye almak suretiyle; Birinci Bakanlık Kurulu tarafından görevlendirilen yirmişer üyeden oluşur. Hukuk kurulları, hukuk dairelerinin başkan ve üyelerinden; Ceza genel kurulları, ceza dairelerinin başkan ve üyelerinden seçilmektedir.

Büyük Genel Kurul: Yargıtay Birinci Başkanı, birinci başkanvekilleri, daire başkanları, üyeler, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Başsavcı vekilinden oluşmaktadır. En önemli görevleri ‘içtihadı birleştirmek’ olduğundan; ‘İçtihadı Birleştirme Kurulu’ olarak da bilinmektedir.

Yargıtay’ın Görevi: Yargıtay’ın temel görevi temyiz incelemesi yapmaktır. İlk derece mahkemeleri için temyiz yolu kapalıdır. İstinaf mahkemeleri kararlarına ilişkin yapılan temyiz başvurularını incelemek temel görevidir.

Hukuk Usûlünde Temyiz Yolu: Hukuk Muhakemeleri kanunu ilgili maddelerinde belirtilen hükümlerle, kişilerin istinaf mahkemelerinde karara bağlanan davalarının temyize gitme şartları açıkça belirtilmektedir. İlgili husus ve hükümler gözetilerek; kararı veren istinaf mahkemesine dilekçe ile başvurmak suretiyle temyiz başvurusunda bulunulur. İlgili başvurunun karara bağlanması noktasında, temyiz mahkemesinin ilgili birimleri şu kararlardan birini verebilir;

- İstinaf mahkemesi kararının onanmasına karar verir.
- İstinaf mahkemesi kararının bozulmasına karar verir. Bozulması durumunda ilgili karar aşağıdaki şekillerden biri ile sonuçlandırılır:
- ✓ İstinaf mahkemesi bozma kararını takiben yeniden yargılama yapabilir. Ve bozma kararına uygun nihayette karar verir.
- ✓ İstinaf mahkemesi ilk karar da ısrarcı olup temyiz kararına karşı direnebilir. Bu karar için de temyiz yolu açıktır. Tekrar temyizi durumunda bu kez Yargıtay Genel Kurulu’nda incelenir. Alınan karar kesin hüküm niteliğindedir. Ve direnme yolu kapalıdır.

Ceza Usûlünde Temyiz Yolu: Ceza Muhakemesi kanunu ilgili maddelerinde belirtilen hükümlerle, kişilerin istinaf mahkemelerinde karara bağlanan davalarının temyize gitme şartları açıkça belirtilmektedir. İlgili husus ve hükümler gözetilerek; kararı veren istinaf mahkemesine dilekçe ile başvurmak suretiyle temyiz başvurusunda bulunulur. İlgili başvurunun karara bağlanması noktasında, temyiz mahkemesinin ilgili birimleri şu kararlardan birini verebilir;

- Temyiz isteminin esastan reddine karar verir.
- İstinaf mahkemesinin kararının bozulmasına karar verir. Bozulması durumunda ilgili karar aşağıdaki şekillerden biri ile sonuçlandırılır.
- ✓ İstinaf mahkemesi bozma kararını takiben yeniden yargılama yapabilir. Ve bozma kararına uygun nihayette karar verir.
- ✓ İstinaf mahkemesi ilk karar da ısrarcı olup temyiz kararına karşı direnebilir. Bu karar için de temyiz yolu açıktır. Tekrar temyizi durumunda bu kez Yargıtay Genel Kurulu’nda incelenir. Alınan karar kesin hüküm niteliğindedir. Ve direnme yolu kapalıdır.

İDARİ YARGI

İdari yargı, idari makamların idare hukuku alanındaki faaliyetlerinden kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümlendiği yargı koludur. 18 Haziran 2014 tarih ve 6545 sayılı kanun ile görev tanımları ve usûlleri düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile idari yargı sistemi; ilk derece mahkemeler, ara derece mahkemeleri ve üst derece mahkemeleri olarak kademelendirilmiştir.

İlk Derece Mahkemeleri (Bidayet): ‘İdare Mahkemeleri’ ve ‘Vergi Mahkemeleri’ olmak üzere ikiye ayrılır.

İdare Mahkemeleri: İdari bir dava, vergi mahkemelerinin görev ve yetki alanında değilse ve o dava Danıştay’ında görev alanında tanımlanmıyorsa, idare mahkemelerinde görülmektedir.

İdare mahkemeleri, bir başkan ve yetecek kadar üyeden oluşur. Mahkeme kurulunda bir başkan ve iki üye bulunur. Kararlar oy çokluğu ile alınır.

Vergi Mahkemeleri: Görev ve çalışma usûlleri 2576 sayılı kanunun ilgili maddelerinde açıkça ifade edilmiştir. Vergi mahkemeleri, bir başkan ve yetecek kadar üyeden oluşur. Mahkeme kurulu, bir başkan ve iki üyeden oluşur. Tek hakimli ve kurul halinde olmak üzere iki tip çalışma şekli gelişmiştir.

İlk Derece Mahkemesi Olarak Danıştay’ın Bir Dairesi: Danıştay Kanunu’nun 24.maddesinde tarifi yapılan davalara, Danıştay’ın bir dairesi ilk derece mahkemesi olarak bakar.

Ara Derece Mahkemeleri (İstinaf): Adli yargının ara derece mahkemeleri ‘Bölge İdare Mahkemeleri’dir.

Bölge İdare Mahkemelerinin Kuruluşu: Bölgelerin coğrafi durumları ve iş yoğunluğuna bağlı olarak belirlenen yerlerde, Hakimler ve Savcılar Kurulunun olumlu görüşü alınarak Adalet Bakanlığı tarafından kurulur. Ankara, İstanbul, İzmir, Konya, Samsun, Erzurum ve Gaziantep’te olmak üzere, mevcutta 7 tane Bölge İdare Mahkemesi vardır.

Bölge İdare Mahkemelerinin kurulması ve çalışma usûlleri 2576 sayılı kanunla düzenlenmiştir. 18 Haziran 2014 tarih 6545 sayılı kanunla bazı değişiklikler yapılmıştır.

Her bölge idare mahkemesinde en az bir idare ve bir vergi dairesi bulunur. Her dairede bir başkan ve yeteri kadar üye bulunur. Başkanlık, başkanlar kurulu, daireler, bölge idare mahkemeleri adalet komisyonları gibi birimleri vardır.

Üst Derece Mahkeme (Temyiz): İdari yargının üst derece mahkemesi '*Danıştay*'dır. Danıştay, idari yargı mahkemelerince verilen ve kanunun başka bir idari yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Üyelerinin dörtte üçü birinci sınıfa ayrılmış hâkim ve savcılardan seçilmek suretiyle; Hakimler ve Savcılar Kurulu tarafından seçilir. Dörtte biri ise kanunda belirtile niteliklere haiz olunmak şartıyla, Cumhurbaşkanı tarafından seçilir. Kuruluşu ve çalışma usûlleri 2575 sayılı Danıştay Kanunu ile belirlenmiştir.

Danıştay'ın Yapısı ve Oluşumu: Danıştay; idare ve vergi daireleri, İdari Dava Daireleri Kurulu, Vergi Dava Daireleri Kurulu ve İçtihatları Birleştirme Kurulu şeklinde yapılanmıştır.

Daireler: Danıştay'da her daire, bir başkan ve yeteri kadar üyeden oluşur. Yeterli üye sayısına sahip olunması şartı ile birden fazla heyet oluşturulabilir. Heyetler bir başkan ve dört üyeyle toplanır. Salt çoğunluk esastır. Mevcutta 11 dava dairesi ve 1 idare dairesi bulunmaktadır. Dava dairelerinin 7 tanesi idari dava dairesi, 4 tanesi vergi dava dairesidir. Çalışma usûlleri Danıştay Kanunu'nda belirtilmiştir.

Dava Daireleri Kurulları: '*İdari Dava Daireleri Kurulu*' ve '*Vergi Dava Daireleri Kurulu*' olmak üzere ikiye ayrılır.

- **İdari Dava Daireleri Kurulu:** İdari dava daireleri kurulu, idari dava dairesi başkanları ve her idari dava dairesinden görevlendirilen iki asıl ve iki yedek üyeden oluşur. Kurula Danıştay Başkanı veya vekillerinden biri, bunların hazır bulunmadığı hallerde en kıdemli daire başkanı, başkanlık eder. Toplantı ve görüşme yeter sayısı 15'tir.
- **Vergi Dava Daireleri Kurulu:** Vergi dava daireleri kurulu, vergi dava dairesi başkanları ve her vergi dava dairesinden görevlendirilen üç asıl ve üç yedek üyeden oluşur. Kurula Danıştay Başkanı veya vekillerinden biri, bunların hazır bulunmadığı hallerde en kıdemli daire başkanı, başkanlık eder. Toplantı ve görüşme yeter sayısı 11'dir.

İçtihatları Birleştirme Kurulu: İçtihatları Birleştirme Kurulu; Danıştay Başkanı, Başsavcı, başkanvekilleri ile dava daire başkanları ve üyelerinden oluşmaktadır. Toplanma ve görüşme yeter sayısı 31'dir. Çift sayıda katılım olması durumunda en kıdemsiz üye toplantıya katılmaz.

İdari Yargının İşleyişi

İdari yargının işleyişi ve çalışma usûlleri, 6 Ocak 1982 tarih ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usûlü Kanunu ile belirlenmiştir.

İdari yargının en önemli özelliği hukuka uygunluk karinesine tâbi olmasıdır. Haiz olunan bu özellik, itiraz ve iptal davalarının etkilemektedir. İdarenin kişiler hakkında verdiği cezanın, kişinin itirazına tâbi olduğu durumlarda; kişi 60 gün içerisinde idare

mahkemesinde iptal davası açabilmektedir. İlgili dava sonuçlanana dek, hukuka uygunluk karinesine dayandırılarak karar geçerli sayılır ve re'sen icraya tâbi tutulabilir.

İdare mahkemesi ilgili talebin değerlendirilmesi sonucu talebin reddi veya kararın iptali yönünde karar alabilmektedir. Kararın iptali şeklinde alınan kararlarda kararı veren idare için istinaf ve temyiz yolları açılır.

İstinaf: Bidayet mahkemelerinde alınan kararlardan; istinaf yolu ilgili kanunlarca belirlenmiş ve hak sayılmış kararların, istinaf mahkemelerine intikali gerçekleşir. Tarafların istinaf başvurusunda bulunma hakkı 30 günle sınırlandırılmıştır. İstinafa taşınan kararlar da istinaf mahkemesi başvuruyu aşağıdaki hallerle sonuçlandırabilir;

- İstinaf başvurusu talebinin reddine karar verir.
- Bidayet mahkemesinin kararını bozar.

Temyiz: İstinaf mahkemelerinde alınan kararlardan; temyiz yolu ilgili kanunlarca belirlenmiş ve hak sayılmış kararların, Danıştay dava dairelerine intikali gerçekleşir. Tarafların temyiz başvurusunda bulunma hakkı 30 günle sınırlandırılmıştır. İlgili başvurunun karara bağlanması noktasında, temyiz mahkemesinin ilgili birimleri şu kararlardan birini verebilir;

- Temyiz isteminin esastan reddine karar verir.
- İstinaf mahkemesinin kararının bozulmasına karar verir. Bozulması durumunda ilgili karar aşağıdaki şekillerden biri ile sonuçlandırılır.
- ✓ İstinaf mahkemesi bozma kararını takiben yeniden yargılama yapabilir. Ve bozma kararına uygun nihayette karar verir.
- ✓ İstinaf mahkemesi ilk karar da ısrarcı olup temyiz kararına karşı direnebilir. Bu karar için de temyiz yolu açıktır. Tekrar temyizi durumunda konusuna göre, bu kez Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu'nda veya Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulu'nda incelenir. Alınan karar kesin hüküm niteliğindedir. Ve direnme yolu kapalıdır.